

UNIVERSUL LITERAR

N. N. TONITZA : PORTRET DE COPIL

An. XLIII, No. 10.
6 Martie 1927.

Lei 5

Stingere

In urma păsărilor cari au plecat
cenușe..
De n'ași avea inima ca frunzele
ași călca peste vestejirea de aur
să mă spulber peste toamnă
fără cuvânt
și prin vânt
căci m'am căutat și nu mai sânt.
Cine m'a învins ?

In dimineața asta plouă
drept, mic, pierdut
și pomii nu și-au stins încă
focul, scânteile,
Tăcerile cu mine, în mine nu s'au închis.
Strig..
în urma păsărilor cari au plecat
frig..
De acum, pe vârful picioarelor
se urmăresc zile de cenușe.
De acum, luna și-a strâns stelele
din ograda de sticlă.
Stins.

FLORICA MUMUIANU

La hanul din pădure

La hanul vechiu, dela răscruce,
Pe albe cărării de lună,
Haiduci din codru se adună
La crâșma veche din răscruce...

Hangița sveltă, ca o nalbă,
Tot toarnă din ulcior în cupe:
Te miri, uleloru-i cum nu-și rupe
Mijlocul svelt din iea albă..

Doar la un colț, din fund, la masă,
Hangița-și tremură ulciorul,
Și'nțărziind din mers piciorul,
Pe-un umăr de voinic se lasă..

E vieța ei — e căpitanul
De păunași de codrul verde:
Azi inima-i vorbi, că-l pierde!
Și abătut stă căpitanul..

Iar gloata de haiduci zâmbește:
— „Hei, ce-ți e căpitan de viță?!..
Au nu șerpoaica de hangiță
Te-a prins în fermecate clește?!

Dar căpitanul tainic râde:
— „Sus cupa inimilor voastre.
Voinici, ca mâni și capetele noastre
La va 'nălța din trunchi, un găde!..

Din căpățâni va curge sânge,
Cum curge vinul din ulcioră..
Hangișo, pui de căprioară:
Tu'n vieță — moartea, nu mi-o plânel..

Și-acum, sus ghioga ghintuită!
Călări pe sprintenele iepe:
Să-mi fulgerați năluci prin stepe —
Și'n noapte — codrul să vă 'nghită!..

Pe venetici voi să mi-i prindeți:
Să-i jupuiți de pielea goală,
Să-i ungeți voi cu neagră smoală:
Și'n noapte — facile să-i aprindeți!

Și să le dați în noapte drumul:
Nebuni s'alerge pe câmpii
Festile-aprinse de făclii,
Să ardă — să rămână serumul..

Iar de-o fi lupta să se 'ntarte,
Voinici, cu căpitanu 'n frunte:
Cu voi și iadul o să 'nfrunte
Venind de dincolo de moarte!..

Cu morții nimeni nu se certe!..
Cine se 'ntoarce din pārjoală:
La hanul vechiu — mai hea o oală!..
Iar cine nu — Cel Sfânt să-l ierte!..

Tu plângi, hangișo?... fii pe pace!..
De ne-om întoarce 'n primăvară,
Vom chefui cu tine iară!..
Iar dacă nu ne vom întoarce..
Un alt voinic — o să te 'mpace!..

ION BUZDUGAN

Din volumul „Podgorii de aramă“, sub tipar.

CARTE DE POVESTIRI POPULARE

Răpirea lui Oivide

de ION CALUGARU

Vara sosește în târg cu svonuri de seceță, cu succesiuni de incendii, explozii și cumpene; — un ropot repetat de cavalcadă prin trestie uscată, un clămpănit de făci cari mestecă. Nici o surpriză până încep imgrăuile de șetre. Numai, când sosesc pğami, răsună peste livezi un șu er de șerpi, plesnesc bice, răbui-nește viața ascunsă — într'o asceasiune de glasuri cătranne, suna tigriri și darabane, tropaie danșuri, timp și ulți, cuvinte și vraji gonesc sarabanda de masme și reprezita tanana...

Faptul, se zice, s'a petrecut în anul popular una mie noua sute guța. Vineri după pranz, au sosit, după obicei, pğami, imbuizându-se spre varicre, paravind și goană pe nispațuța șosca. Vineri dispăreau dea raspanii samovarele cu pupușoi fieri, puzie de o ovreica cu țurpan și țurpan, se aduceau ierle în carușara „Morasat et Co.", lumbuși negustori împiedeau pe scaune, praful se mulfă, lum de smurnă, bătrani se întorceau acasă imbatăți... Ce veselie s'a mai apins atunci în puandri, cum mai s'urtau unțere (revarsate toate în șoscaua care tare în doua țent țargu) ce pame de pași se upariu pe casa șocna: A.unci, vazul țargul, șgalțat din bătrâneța timpurie, anodimpuric, tramu, așa cum ravniam, de mult. Desrobit, nu mai asculta de porunca pion — care înocua aueca anodimpuric — alerga s'butuand, mulțimea de țacși. Un sergent somnoros și carciuș pășea în urma țargului și caravanii. Șatra poposi apoi pe poușuri de pe marul țarului, cațara ad țoci șoboz și pe țorocă și, doi care doi, sau țarais pğami după negustorii, țurșaguri și țarucece, nu înțeleg mai acum de ce țarau copii. Mai nes ovre. Mame șocau din șipete toate basmele cu capcauni oacheși, toate economie șpericovare ca să imbatăncească țonete proaurilor, șpecaculare. Ce țroaza cuprincea muerie cu coțuim de casa și pamaionii de varcnet roșu — țemei despre care nimeni n'ar putea șpune ca's țrumoase, țemei care nu umblă descuțte, își ascund atente golicuțea și țug de țuria țubrică a țarunior cari, după credința lor, au ruzmoase inclinații pentru ovreice!

Ce amulete de camfor și usturoi șpanzurau de țarul copinor! Ce ciucuri de curcan!

Numai țiganii erau linișțiți; neclinițiți în lumștea lor. Veniau în țarg, după țreburii și se întorceau la odihna cu arginții ștrășii în șerpar, fără grijă de șpaimă și credință. Pe podiș, pamautul se învărtea într'un picior ca o panoramă — țerul alerga bătețește pe câmp, locuri ardeau despietrit sub ceaune, un șcrânciob păzia vărful dealului, un glas țeșia din cărciumă alergând, caii rodeau miriștea... Țiganii priveau goana câmpului, goana, după mănjii cari clipeșe viclean din ochi, goană după țiu de creță care țuge și ocupă întunerice dintr'o șutană vișinie, goană după șoseaua care se hlițește în colb. Țargul se închise ca o cupă. Incepu Șambăta...

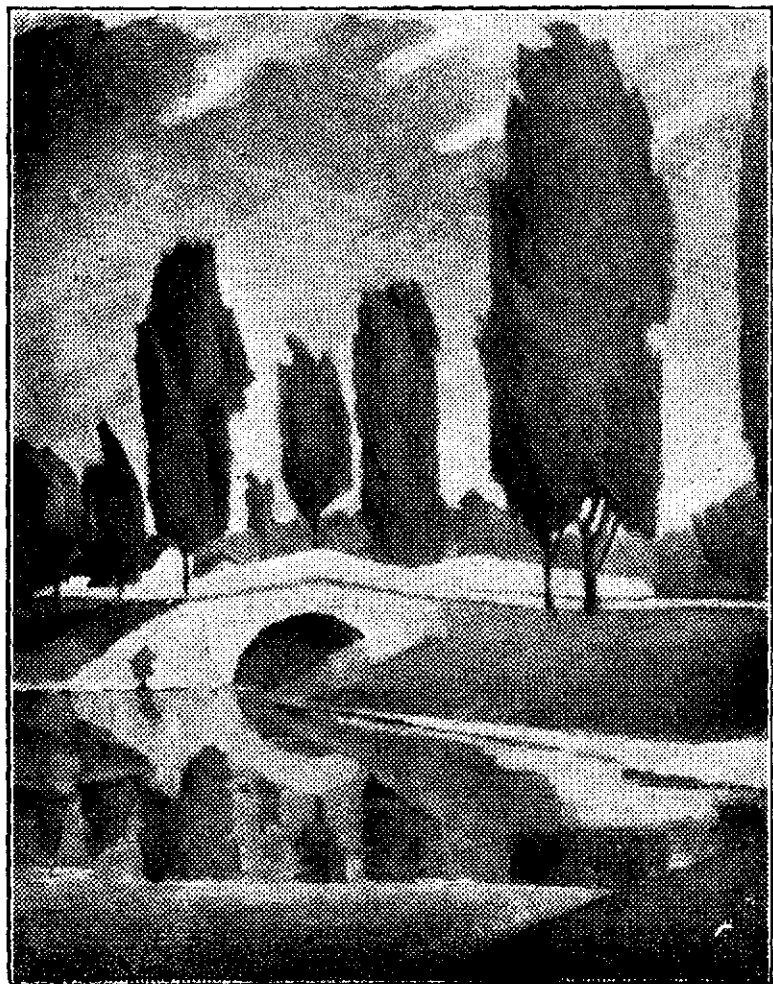
Oivide împlinea 14 ani, deși se păștra închireit și gâlbui. Știa că masha l-a oprit în viață, imbatându-l în burduhană de țac, într'ndevăr, pe acolo, copiii debili țac o țrină țură; sunt duși în ștabur,

unde's scâldați în baligă lichidă și sânge, — ca să se întremeze Oivide avea un obraz boțit. Când era cuminte țemeile — ca să-l măgulească — ziceau c'are gura de țeția și țurau că e cusut din bucaci de fată și băiat. El însuși — cu șimpul său de timpurie înțelegere — și-a gășit țrășaturile de țemeie: țlasă de țerți în țremur necontentit, o ciudățenie țrează ascuțită până la voluptate și țeșinuri dese. Șlăbiciunea țreize într'insul șimțuri necunoscute: țumzuia de muzică, auzia mers de violine, țețuțe cu rochii albe și albastre, violoncelul, popă țras care țrohodia, flautul care șuspina ș. a. m. d. Nu se țuca; nu șburda și nu se scâlda în țijia. Oivide țresimția țreimea ca un broatec o împărția (în munte) anodimpuri, țile, șărbatori și noșii. Bănuia oamenii după privire și înțhega țreienii fără amestec țicăeri. Iubia o țica pe un animal, ura alta ca pe o țivină. Paștile sunt pentru dânsul, o panoramă; căluți cu crupa netedă și leninoasă, înțri care șpintecă vărduhul; oaspețe țrelungite până după miezul noșii, când vinețea țoșșilor țornește inundația: (cai albi, cai albi pe la geamuri, știnți și noroade cu burțile umflate de apă șălcie), când omul e blând și puternic, poate băga țuna în buzunar și nu se șperic țici de căini. Numai țurturile nu le poate țrevedea; nu le înțhege țoșul. Te înțrozesc fără

folos. Iarna vifornitele sunt voinice, nu te șperic. Un bal alb, cu plimbări de întunerice și șăni, plăcut și ștabil la vedere. Se poate, la nevoie, îngădui țrivățului să scărțăie fiindcă e bătrân și are auzul fals. Dar ploile țopeș vărduhul, vin întovărășite de uragane, țrefac țargul în țoită, ulițele în țezere țerzi, coșeșe acoperișuri și joacă prin porumbiște. Când țresimte țurtuna, Oivide țrivește peste țurla catedralei. Acolo se încacră țourii, plesnesc ținele de balauri, țășnesc flăcările în zig-zag. De acolo, țici țidari țalieni nu mai pot alunga țireada de balauri; — începe țiu de apoi...

Oivide scobori din uliță aleasă: Noch Tabac și Dvora cășăpița — oameni țeci și cucernici. Mama era țipernicită, înțășurată în fuste peste fuste și șorțuri și cațaveici cu blană de țisică, vindea țidichii negre, grășime țopită de vacă, țurta în șân un șip de rachiu, își țargarista ades gâtul și plângea Vineri seara când binecuvănta — după datină — țumănrile.

Tata era înalt, avea nările arse de tabac, țalma țăbăcită, țiroșea a țiele și țap și se șpăla pe mări cu șcupat. Părinții nu-l alintau, dimpotrivă. Șambăta, mai ales, când țoți copiii's șobozii, se ațgăță de cotigi și se încacră prin livezi, îl țeagă de masă și-i poruncesc să țețească Tractatele țărinților șinagoșei. Povețele cărților țrebu e să fie înțelepte, o limbă aleasă își gălgăte prin țrecer cu gust de vin de ștalde — dor Oivide nu înțhege țimic. Peshme că rămân pentru țoți neințeleșe. Ca în țregel ritual ebraic: un țestin care se ințeplinește, fără țreire cu țarțarnică umilință. Așa e

PR. CIRATO: PODUL DELA BANEASA

ION CALUGARU

plăcut Domnului — plăcerea Domnului e poruncă, porunca lui trebuie îndeplinită. Pentru că e pipernicit Oivide nu poate fi nimic: nici băiat de prăvălie, nici ucenic de meșteșugar. Deceia e silit să cugete, să cântărească rosturi, să se plângă față de sineși că e nedreptățit. În desfășurarea zilelor când oamenii umblă, se ceartă, vorbesc de treburi și bat cuie, se iscă un gol: Sâmbăta. Un gol care nu poate fi cântărit cu măsură, ceasul somnului. Acele vieții se frâng, slăvile se surpă, înundă somnul. Odihna ce trudește..

În Sâmbăta de pomină, Oivide ardea să-i vadă pe țigani... Țiganii sunt spurcați dar slobozi. N'ascultă de legi scrise, de înțelepți — se fugăresc prin verdeață cu caprele și măgarii, imblânzesc șerpii, au miros de lutărie stropită. Privește pe geam: — trec căldărari desculți, vajnici, Arama miroasă a turtă de miere cu nucă. Gândește: — turtă de miere pentru munți se coace în tavele de aramă. Țiganii sunt o seminție care nuntește. Nu se îngrozesc de nimic; au râsul tare ca pietrele. Sâmbăta e o cloanță nemilostivă; te păzești să nu te urci în trăsură te sugrumă morții. De n'ar fi fost bucatele alese, pregătite de Vineri—colaci cu coaja prăjită, mălaiul cald care se înghite cu borș de sfeclă, nu i-ar fi părut rău să și moară Sâmbăta. Să le șine în drum ca un mânz, să se usuce ca un hrean, să crape ca un străin (de care nu ți-i milă)..

Sâmbăta e ceva de belșug, care-ți încrețește pielea de ciudă.

Ziua e albă, albime de porumbel, copiii umblă legănat veseli ca îngerii; dar în pacea vremii se amestecă părinții: te leagă de masă, îți poruncesc să îngâni fond proverbe; așa le-a poruncit Dumnezeu, care n'a călcat niciodată pragul casei să-l vadă și Oivide..

De ciudă, Oivide a băut vinul de stăfide (care mustește pe sobă) a mâncat știuca umplută și oala cu sarmale. Sarmalele sunt acre. În frunza verde de viță simți aroma mărarului; aromă care trezește un brădet ascuns în tine.

— Nu mai e nimic de „cuprins”? își zise Oivide, care în sfânta mânie împotriva mâne-sii se simte cuceritor de țări. Sătul, răzbutat, slobod o ia la goană. Descinde răpa din dosul casei — unde brusturii și buruiana crește din belșug. Aerul e verde. Copiii taie urzici pentru uruiala vitelor. Sâmbăta, după prânz, îi pare lui Oivide, urzicile nu sunt veninoase. Chiar un ovrei s'ar putea răzbuna. Dar Dumnezeu a poruncit să nu miști mâna... Trece podișca de lemn. Pe uliți e liniște. Lumea se plim-

bă, cu mâinile la spate ca într'un rai fără poliție. Fetele au funte de păr, cercei de apă, băieții ghetete noi cu tocuri de cauciuc. Ghetete nobile, ghetete gaibene cu boturi de copoi, ghetete ascuțite cu boturi de știuci. E tăcere ca sub apă. Oamenii ca peștii roșii în bazinul limpede. Cei însurați, la pas cu vremea, rași, sparg semințe de dovleac. Bătrânii se târaie gârbovi spre sinagogi, pentru rugăciunea de amurg.

(Numai Sâmbăta vezi că n'au murit toți bătrânii și nu s'ar paralizat, cum se cuvine!) Soarele prăjește. Seamănă c'un lighean de jăratec. (Oivide cugetă fără întrerupere, nemulțumit de cum s'au statornicit lucrurile).

Copii aleargă după porumbei vinței. Porumbeii zboară. Dacă'or avea aripi, Oivide s'ar întâlni zilnic cu îngerii pe cărările văzduhului, li-ar mângâia gusa, li-ar povesti ieșirea din Egipt. Îngerii, deși au trăit și atunci n'au memorie pentru că albi ca bătrânii. Vacile se întorc dela pășune. Sunt cuminți și vrednice. Dimineața pleacă de acasă, de însoțite și deasemeni în șmurg, se întorc, ca dela școală. Păcat numai că n'au mâini și ghiozdane! Au ugerile plene de lapte, învățăminte și blesteme. Vacile știu să injure. Învață din fragedă copilărie, ca păcurarii. De n'ar mugi și și-ar subția limba ar putea fi precupețe. Aici, Oivide, nu se împăca cu nedreptatea: de ce oamenii își îmbracă slugile și nu se gândesc de loc la îmbrăcăminte vacilor?... Toate ulițele duc la podul de peste râu; toate ulițele fug cu Oivide, îl străbat lăuntric, trec prin creier ca șine și cugetă... ca un frate mai mare. Casa amenință din horn ca din deget. Se prefăce în om și șipă. Oivide, am să te părăsesc! Are glasul răgușit. Casa e, în toate zilele, o slugă mută — slugă pe care o plătesc chiar oamenii mai sărmani decât dansa. Casa nu te bate cu cureaua. (Nu e incusă ca tata; n'are hernie).. Iată podișul desfăcut ca un trup care-și spală picioarele în râu. Răchizițe se ciocnesc cu coarnele, ca berbecii. Apele clipecesc printre pietre. Două țigance înoată pe spate, sâni treji ies la suprafață pe pieptul apei. Imprejurul focului de vreascuri, copiii măslini dănțuie nerușinat și leapădă păduchi. Și iar cugetă Oivide: — Omul milostiv crește la trupul său și ceva păduchi, omul voinic deasemeni. Un păduche e o pasăre pe lângă casă. Numai morții n'au. Oamenii mor când nu mai au. Regii plătesc în aur cu zimți căciula de păduchi.

Dar nu-i plăcut nici belșugul.. Și ce duhoare răspândesc bucatele țigănești! Când trece, câteodată, pe la gherete și zărește ciosvârtele de porc pline de slănină, îl cuprinde greața. Țiganii se nutresc numai cu mațe, plămâni, gingii și picioare, pentru răcitură. Miroase pârilit. Câteva corturi de pânză neagră — mame întinse ca scroafele cu purceli, alapți prunci de aramă. Ce scârbă să sugi un sân cu pielea solzită! Bărbații ciocănesc cazane de aramă. Mușchii se umflă, sudoarea îmbrobonește.

Preacă cocleala cu apă tare și spoiala se prinde, pielită de lapte fierț..

Era cald; zăduf. În mijlocul câmpului era mai scund ca tuța de laptele căinelui. Șesul și-a pus o șgardă de gât: linia ferată. Când trece un tren pitic, sughițând, îl latră căinii: — Hau! Hau! Ham! Ham! Căinii s'au înțeles când latră unul, să tacă celălalt. Cocoșii, dimpotrivă, cântă în cerc, ca în arenă. La bisericuță, toaca bate vecernia; de sus,

In jurul tronului tău de foc

de ANDREI ADY

Nu-mi porunci să-ți jertfesc la picioare
Amintirile unei vieți desfăcute,
Apuse și cu flăcări trecute.

Iartă focurilor ce nu mai sunt,
Sărutătorilor ce gura ni-aprinsă,
Iartă dorurilor mele stinse.

De-asupra acestor regese de triste
Ruini cu scelpiri de stea căzătoare,
Intronează-ți zămbetele tale arzătoare.

Zidește, ca să le poți da foc,
Sute de doruri și orașe și podoabe noite,
Sute de mântuiri mai dinainte jertfite.

Ca să nu văd în jurul tronului tău de foc,
Decât pustiirea ceasului rău.
Să cuprindă toate prăpădul tău.

trad. ISAHIA TOLAN

clopotul o dojeneste cu glas de piuliță:
— Mai taci! Mai taci! Nici un ins nu s'a crucit; nici o femeie nu s'a întors cu fața la răsărit. Țiganii sunt, în această privință, ovrei.

Oivide ar fi sburdă cu iezi!, învial de bucuria tare ce l-a cuprins. Își măsură, în gând, trupul cu câmpul — câți coți are toloaca? de câte ori încape trupul în câmp? Se rușina: să nu-l vadă câmpul, țiganii, soarele să nu-i asvârle un bobârnac de jăratec, cerul să nu-i cadă, cearsaf, peste cap. Il umili amurgul; il sperie umbra care se lasă.

Deodată sosi un comisar bondoc, pripit și petic în mișcări, întovărășit de câțiva sergenți, cu bice mici. Poruncă: să plece țiganii!

Din mulțime se desprinde vătaful trupeș, vorbește, vorbește; răspunși toți țiganii, ca la sinagogă, când începe cantatul și sfârșește norodul. Se înhamă catării, corturile sar în căruțe, peste boarfe, fete și plozi. Comisarul și sergenții se retrag în căruciumă. Lărmuie îndepărtat, surd. Grabă din care Oivide nu înțelege nimic. Un țigan înalt și bărbos ceva ce ar fi slujit cândva de rădăcină, îl prinde pe Oivide ca pe un pui, îl asvârle în cușcă. Fără frică, fără cuvânt. Parcă l-ar fi tras mama de mână, că (să-și șteargă nasul) sau l-ar fi urechiat tata. În cușcă Oivide avea tovarăși: un cățel, un purcel creț cu cercei la gât și trei găște.

Oivide n'a țipat; de nedumerire, de spaimă.

— Ssst!... Când te-o întreba cineva, Vitai te chiamă.. 'zit?

— Da... Vitai... frate cu găștele și cuțiu..

Și au plecat, în timp ce se deslănțuia furtuna. (urmează)

1921.

ION CALUGARU

Reîntoarcerea

de COSTAS URANIS

Dimineață de primăvară. După ce răsarise, colorând trandafiri crestele munților de primprejur, soarele își răspândia lumina tot mai jos gonind umbrele dese care coborau mereu spre poale, în jurul păleurilor de copaci și de arbuști dintre albiile râurilor. Frunzișul arborilor fremăta vesel în aerul rouat. Mierloii de munte, ascunși prin tufisuri, cântau. Din depărtare, de pe culmea unor dealuri, ajungea behăitul potolit al oilor, care plecau dela stână. Cerul era limpede de tot.

— Slavă Domnului! — gândi Iani Tucătos zvrălindu-și ochii împrejur, peste munți și câmpii, peste ape și ogoare, unde se deosibeau triumphiuri și pătrate colorate tot într'altfel fiecare, sorbind adânc, cu nesaț, aerul răccros și curat al dimineții.

Catărul, mergea clătănând ritmic din cap, iar talanga dela gâtul lui suna metalic și monoton.

Cărăușul, ținând de cele două capete bățul, trecut pe după gât, își însoția tăcut catărul, privind cu indiferență la priveliștea care enfundase în extas pe Iani Tucătos, în vreme ce căinele cărăușului, cu botul prin țărână, alerga înaintea catărului, oprindu-se dintr'odată ca să adulmece ceva, sau își strecura botul prin tufisuri, spăimântând mierlele care sbucniau bătând sgomotos din aripi.

— Slavă Domnului! — zise iar Iani Tucătos. În el a simțit zbătându-se, ca o pasăre, bucuria reîntoarcerii în patrie—patria pe care o părăsise acum opt ani, ca să se ducă — așa cum s'au dus

atâția alții — să-și cate norocul în America. Norocul, — slavă ție, Doamne! — îl ajutase. În cei dintâi ani, e drept răbdase, se chinase. Doamne! ce proști is cei cari cred că în America gologanii alcargă pe drumuri! Acu, el își dădea seama cât trebuie să muncești ca să poți scoate câțiva dolari, dar, mai ales, ce economie trebuie să faci ca să-i poți pune deoparte. Ia început a muncit pe ici, pe colo, ba pe la de-ai noștri, ba pe la străini. Se băga la de toate. Mânca cât putea mai calicos și dormea într'o odăiță scundă cu alți doi din satul lui. Și așa a izbutit să pună deoparte câțiva dolari și să se apuce de o afacere, de „afacerea lui”, în tovărășie cu un prieten. Azi are ceva chiag. Restaurantul lor mergea minunat și tocmai lucrul acesta l-a hotărât să facă o călătorie în patrie, unde socotia să rămână vreo șase luni.

Dar spre casă nu-l mâna numai nostalgia. Fără să mărturisască, unul din motive era și acesta: să arăte, celor din satul lui, schimbarea, transformarea lui în vremea celor opt ani, de când el Tucătos cel tânăr, pe care cei din sat îl cunoscuseră muncind la câmp, și care, într'o bună zi, după ce-și făcuse arma-ta, a plecat, având drept bagaj o buce-luță cu câteva rufe și drept avere doar banii de drum, și aceia împrumutați. Nu ținca la fleacuri, deloc. Totuș zâmbia cu mulțumire când se gândia că are să minuneze pe cei din sat cu politeța lui, cu hainele, cu încelele, cu potirul și cu discul — o perche de vase mari, sufla-te cu aur — pe care le aducea în dar bi-

sericii, cu ce are să le povestească despre America cea îndepărtată cu casele ei uriașe, în care trăesc sute de oameni, cu drumurile ei minunate, pline de o mișcare de nedescris, cu teatrele ei, unde vezi dansând femei aproape goale și o mulțime de alte ciudățenii și minunății.

Toate acestea le simția nehotărât într'insul. Ce era însă mai presus de toate, mai ales în clipa aceea era bucuria reîntoarcerii, pofta de a se odihni câteva luni după opt ani încheiați de muncă neîncetată.

— De toate are America, da'aer ca ăsta, mai ba! — gândia el și, deschizând gura, sorbia cu nesaț aerul curat al munților, parfumat de levănțică și de cimbru.

Soarele era sus. Se apropiase binișor de sat și recunoștea acum fiecare copac de pe marginea drumului, fiecare vale acoperită de platani, fiecare colibă singuratică pe care o lăsau în urmă. Instinctiv izbta cu călcăile în catâr, ca să ajungă mai înțe. Vroia să-și facă intrarea în sat înainte de amiază, să descalice la fântâna satului, unde se adunau de obicei țărani ca să cinstiască câte-un ciocan de rachiu înaintea prânzului și unde are să găscască, fără îndoială, și pe cei doi din satul lui care veniseră și ei numai de câteva luni din America.

Nimeni nu știa de sosirea lui. Nici nu scrisese acasă. Voia să facă vâlvă în sat: să-l vadă dintr'odată și vestea să meargă din gură'n gură:

— S'a întors Iani Tucătos!... S'a întors Iani Tucătos!

Se uita cu lăcomie spre locul unde aștepta să i se ivească satul.

— Ia mai îndeamnă, că ne-a prins amiază, zise către cărăuș, găsind vorba asta ca să-și mai ascundă nerăbdarea. Plictisit cărăușul atinge catărul, care, după ce face doi-trei pași mai repegior, pleacă iarăș capul și o ia tot așa de dămol, ca mai înainte.

În cele din urmă, la o cotitură a drumului, și-a zărit și satul, agățat pe coasta muntelui. A oprit catărul și s'a nîtat lung de tot, cu emoție, spre sat. Printre gardurile grădinilor și bachețele de masline, smochini și lămâi se zăriau căsuțele-i albe. Pe fiecare o cunoștea. Cea dintâi care ședea ca o sentinelă lângă drum, era a lui moș Catoferis. Cea de colo, văruiță liliachiu, era casa popii Manole... Iacă și biserica! Clopotnița, clădită cu bani trimiși din America, i se părea ca un lucru al lui, pentru că dăduse și el treizeci de dolari. Ochiu îi jucau acum și-i umblau după bordeiul părintesc. I-l ascundea deocamdată frunzișul des al plantanilor, cari umbriau grădina fântânii. Rumuri albastrii se ridicau ici și colo din hornuri spre cerul senin de tot. Un măgar zbiera undeva...

— Ce-o să fie când m'or vedea! gândi zâmbind Iani Tucătos.

După vreo zece minute trecu prin fața casei lui Catoferis. Se uita și la dreapta și la stînga ca să vadă ce impresie are să facă sosirea lui. Băbuța lui Catoferis tocmai băga pâinea la cop-tor și era așa de absorbită că nici nu s'a întors să se uite când a auzit talanga catărului. Ceva mai încolo, lângă un gard se oprise un băieș descult, care-l privia mirat, mușcând dintr'un dărab de pâine neagră. La o fereastră, gătită cu ghivece de mașcate, ședea o femeie tânără și cosea. Când a auzit talanga catărului, a ridicat ochii și s'a uitat cu mirare multă la trecător. Iani Tucătos a bănuț cine era. E Garofița lui Techiris,

O. HAN: PORTRETUL LUI NINI

ȘT. DIMITRESCU: MAMA ȘI FIICA

Am lăsat-o codană și acu-i nevastă! gândi el.

Acuma dela ferestre, depe pr'ște și de dindărătul gardurilor, se uitau după el câteva femei. Dar par'că n'ciuna nu-l recuștea. Il priviau curioase, cum ai privi un străin.

— Ce mai faci, mamă Trandafiro? grăi răsând către o țărăncă între două vărs e care-l privia din cerdac. Nu mă mai cunoști?

— Tu ești, Iani? făcu bucușă femeica, recușcându-l după glas, singurul lucru care nu se schimbă niciodată la om. Bine-ai venit, maică! Cum să te mai cunosc, așa cum ești acuma?

Bucuria mamei Trandafira înveseli pe Iani Tucătos, care simțise oarecare deziluzie pentru că intrarea lui în sat nu făcuse impresia pe care o aștepta.

— Cum să mă mai cunoască: mustată tunsă, pălărie tare, strae nemțești! gândi el scuzând pe femei și mângâindu-se pe sine.

— Acu când oi descăleca la fântână, să vezi ce-o să fie!

La fântâna satului însă n'a întâlnit gloată, cum s'aștepta. La o masă, în umbra unui platan mare, seceau numai popa Manole, notarul satului și doi frunțași din sat, cari-și sorbiau rachiul. Și lor le-a trebuit câțeva vreme până să-l recușască. Când a sosit, ocmai cinsteau și s'au întors cu toții spre el, ca să-l vadă mai bine.

— Tu ești, bre Iancule? făcu în sfârșit unul din frunțași — cel care-i împrumutase bani de drum — când Iani Tucătos, după ce spusese cărușului să-i ducă bagajele acasă, s'a apropiat de grup.

— Er is! — zise Iani Tucătos răsând ca să-și arate dinții de aur. Bine v'am găsit! L'au primit bucușă — ce-i drept — dar fără mirarea și fără veselia pe care o aștepta el. L'au recomandat notarului, i-au adus și lui un rachiul, l'au poflit să șadă și-au început a-l întreba: când a plecat, de ce n'a scris acasă, cum a călătorit și ce mai face cutare și cutare din sat, cari-s tot în America?

Iani Tucătos ar fi vrut ca ei să-l în-

trebe de el însuș, de treburile lui, de averea lui sau să-l întrebe cu curiozitate de America de viața de pe acolo, de atâtea lucruri frumoase și minunate de pe acolo. Dar nimeni n'avea curiozitatea asta. Se mărgineau să-i spună cât a trimis acasă unul și altul, cât a depus la bancă cutare, vorbeau cu respect de ceilalți „Americani” din sat — și numai de Iani Tucătos nu vorbeau.

Și pentru că — bineînțeles — nu făcea să le vorbească despre sine însuș, așa, dela el a adus vorba, cu ocolală, despre viața din America și-a început să le vorbească despre casele cele vriașe, despre drumurile cele mari, despre... Dar notarul i-o tăc, ia el cuvântul și-i dă amănunte mai multe despre viața din America.

— Dumneata ai fost pe-acolo? l'a întrebat cu oarecare indignare Tucătos.

— Nu! răspuse simplu notarul. Ia, am cetit și eu prin ziare, prin cărți...

— Una-i să cetesti și alta-i să vezi! i-a replicat Iani Tucătos umflându-se în pene.

— Da de unde! Tot una-i! zise notarul, care avea imaginație și adăogă:

— Eu dacă m'aș duce acu în America, nu m'aș rățăci!

Ca să schimbe vorba, Iani Tucătos spuse popii Manole că i-a adus pentru biserică un disc și un potir, mari, sofla-te cu aur. S'aștepta să vadă pe moșneag tresărind de bucurie. Când colo, ce să vezi? lucru ciudat, popa Manole n'a arătat n'ci un entuziasm.

— Disc și potir ți-ai găsit să-mi aduci taică?

— Da' de ce? făcu mirat Iani Tucătos.

— Până acum avem două perechi, lămurii popa Manole. O pereche a bisericii și-o pereche pe care a adus-o mai autărț băiatul lui Pandele. De ce nu mi-ai scris să mă fi întrebat. Ți-aș fi spus să-mi iei vre'un candelabru sau mai știu eu ce...

Și popa Manole a schimbat vorba.

— Dacă veneai acu trei zile te-ai fi întâlnit cu Sotir Havanăs și cu Gheorghie Lavngis.

— Ce? ori au plecat? întrebă mirat și mahnit Iani Tucătos, care făcuse soco-

teala să petreacă măcar un ceas în tovărășia celor doi „Americani”, jucând o concină sau vorbind de „America lor”.

— Au plecat! zise unul din frunțași. Cum nu i-ai întâlnit la Pireu?

— Nu! făcu distrat Iani Tucătos, care a simțit coborând în adâncul sufletului său mâhnirea, pe care o simte fiecare când nădejțile l-au înșelat. Bucuria re-intoarcerii își pierduse destul din farmec, din clipa când descălecuse la fântână.

Tocmai atunci a sosit și tată-său ca să-l ize acasă. Și când l-a văzut pe tată-său, bătrân, pe tată-său, pe care-l privia plin de gingășie, de emoție și de admirație, Iani Tucătos a simțit una din cele mai mari bucurii ale vieții lui. Amărăciunea, din care gustase cu câteva clipe mai înainte, pierca ca fumul și se gândea că merita să facă o călătorie așa de mare, numai și numai să poată face lui taică-său bucuria pe care i-a făcut-o.

Maică-sa, care se îmbrăcase cu hainele cele mai bune, l-a întâmpinat în pragul bordeiului lor și, printre sărutări, l-a dojenit că nu le-a trimis veste că se întoarce așa că nu i-au pregătit nici o mâncare mai aleasă.

— Da' pentru mâncare crezi că'm venit, mamă? făcu Iani Tucătos ca s'o mângăe. Dacă era pentru mâncare, rămâneam acolo, în America. La restaurantul meu făceau treizeci de feluri pe zi. N'aveam decât să aleg!

Curios, și-a rotit ochii prin casă. Frau numai două încăperi. Într'una era plita: acolo mâncau și-acolo dormiau iarna, în cealaltă, unde erau acuma, se vedeau câteva lăzi, două scaune, o masă deasupra ei o oglindă aurită, iar pe pereți, ici și colo, câteva fotografii de-ale lui, care-l înfățișau în deosebite epoci ale vieții lui din America: una din ele, cea mai mare, care era și încadrată îl arăta cu tovarășul său și cu servitorii în restaurantul lor.

Afară de fotografiile mai erau și câteva litografii care arătau statuia Libertății din New-York, reclame de biscuiți, sau chipul lui Roosevelt. Pe masă era întinsă o mușama înfățișând podul Brooklyn, cel dintâi dar pe care Iani Tucătos îl trimisese maică-sii, două-trei luni după sosirea lui în America. Iani Tucătos, care s'a gândit la interiorul casei lor din America, și-a zis că trebuie să cumpere și câteva mobile pentru casa lor, și a spus și lui tată-său hotărârea luată.

— Ce să facem? i-a răspuns tată-său. Noi am dus-o toată viața cu astea, măi băete! În loc să zvârli banii pe lucruri de prisos, mai degrabă să cumperi și ogorul lui moș Xiftéris, că tot e lângă al meu. Am auzit că-l vinde...

— Las'că vedem noi... vedem noi, făcu, cu oarecare nemulțumire, Iani Tucătos, pe care-l indispușese adâncă indiferență pe care o arăta tată-său pentru civilizație.

A doua zi era Duminică. Iani Tucătos s'a bărbierit, și-a îmbrăcat hainele cele mai bune, pantofii de lac, și-a pus încălele și luând la dreapta și la stânga pe taică-său și pe maică-sa a pornit-o de cu vreme spre biserică. Pe drum se gândea că totii enoriași or să-și arunce ochii pe el când o fi să intre în biserică și atunci zămbia, gândindu-se la mirarea ce-ar s'o producă atunci când are să zvârle pe discul popii, la natură, un sutar.

A intrat în biserică cu un aer grav și maestros, a urmărit slujba cu ușoară nerăbdare, și când a venit vremea să ize năfura, a zvârlit pe disc sutarul cu o

mişcare indiferentă, de om obișnuit cu asemenea dărnicii.

La esire s'au strâns împrejurul lui câțiva țărani și Iani Țucătos i-a pofțit pe toți la fântână, să cinstească câte ceva. Acolo, cum vorbeau, unul începe vorba despre sutarul pe care-l dăduse la disc; un altul însă a găsit nimerit să spună că feciorul lui Havanăs, Sotir, dăduse doi sutari, unul pe discul popii și unul pe discul bisericii. Asta l-a atins pe Iani Țucătos și i-a tăiat tot cheful.

— Cum merg treburile? l-a întrebat altul.

Iani Țucătos a prins momentul favorabil ca să vorbească despre el însuș. A început a le vorbi de restaurantul lui, unde mănâncă, la amiazi și seara, câte cinci sute de oameni, a descris interiorul restaurantului, și, dintr-o nevoie instinctivă, și ca să minuneze pe consătenii lui, le-a spus ce avere are el azi, mărind-o cu trei mii de dolari.

Ciudat însă, asta n'a făcut nici o impresie asupra țărănilor. Au început a vorbi de averi ca și cum toți s'ar fi născut în mijlocul bogățiilor. Pomeneau de alte averi, mai mari ca ale lui. Cătare avea 30 de mii de dolari, feciorul cutăruia avea 50 de mii.

— Cât o să mai rămâi pe-aici? l-a întrebat unul.

— Patru, cinci luni — a răspuns Iani Țucătos, mai tăind vre'o două luni din hotărîrea lui dela început.

Își inchipuse că are să fie centrul satului așa crezuse. Visase că țărani or să se strângă buluc împrejurul lui la fântână și-or să-l asculte, minunându-se de povestirile lui despre viața din America, și că or să-l respecte pentru că era proprietarul unui restaurant din New-York și pentru că avea o avere de 20 de mii de dolari. Dar nimic din toate acestea nu s'a întâmplat! Sosirea lui n'a făcut impresia pe care o aștepta. Nu era cel dintâi care se întorcea cu gologani în sat. Țărani aveau și ei copii sau gineri în America și vorbeau de ea ca și cum ar fi fost pe acolo chiar ei. Casele gigantice, drumurile uriașe și celelalte de felul acesta nu le mai făceau nici o impresie. Pe dealtă parte toți aveau pe buze cuvintele „dolar”, „cec”, „coșem-nare” și altele de același fel, cu care Iani Țucătos credea că are să-i zăpăcească în casele tuturor aproape erau, ca și într-o lui, fotografii de oameni cu guler scrobît și cu lanț la brâu, litografii, mușamale cu podul Broo Klyu, ba în casele multora erau lucruri mai de preț: de pildă, în casa lui Lavugis era un gramofon care cânta doine românești, iar în casa popii Manole, un ceasornic cu muzică. Nimica nu mai mira pe țărani.

Iani Țucătos, care-și inchipuse întorcerea în sat ca un roman, începuse a se plictisi grozav. Zilele îi treceau monotone, pustii, fără nici un chef. Umbla prin sat în colo și încoaie îmbrăcat nemțește și cu lanț la brâu, fără ca cineva să-i dea atenție. Țărani își vedeau de treburi, de ogoare, se duceau la târg ca să încaseze mandatele trimise de copii — și viața curgea liniștită, zilnică, monotonă.

Abia trecuse o lună decând se întorsesese în sat Iani Țucătos, și, cu toate acestea, se și desgutase. Chiar taică-său își petrecea vremea la câmp iar maică-sa nu era în stare să priceapă minunățiile Americii despre care-i povestea el. S'a dus la fântână și-a dat de notar.

Acesta, care, pe vremuri, fusese student în drept și avea o mare idee despre sine însuș, nu dădea nici un interes cuvintelor lui Iani Țucătos. Vorbea neîn-

Poezia pură

DIN „VARIÉTÉ”

PAUL VALERY

Ceia ce fu botezat de Symbolism, se rezumă foarte simplu în intenția comură a mai multor familii de poeți (de altfel dușinane între ele), de a „răpi muzicii bunul lor”. Taina mișcării acesteia nu-i alta: Obscuritatea, straniul, din care li s'a făcut atât de mare vină; aparența unor prea intime legături cu literaturile engleză, slavă sau germanică, dezordinele sintactice, ritmurile neregulate, curiozitățile vocabularului, figurile contonui, totul se deduce ușor, îndată ce recunoaștem principiul. Zadarnic observatorii unor atârși experiențe, ca și cei ce le practicaau, s'au agățat de bietul cuvânt Symbolism. El nu cuprinde mai mult de cât îi dai; dacă cineva îi atribuie nădejdea lui, o regăsește acolo!

Eram, însă, nutriți cu muzică, nu visau capetele noastre literare decât să scoată din limbajiu, aproape aceleași efecte produse de cauzele pur sonore asupra făpturilor noastre nervoase. Pentru unii, Wagner; ceilalți îndrăgeau pe Schumann. Ași putea scrie că îi urau. La temperatura interesului pasionat, aceste două stări sunt nelămurite.

O expunere a tentativelor acestei epoci, ar cere o muncă sistematică. Rar au fost în mai puțin timp, închinare, mai multă evlavie, mai multă îndrăzneală, mai multe cercetări teoretice, mai multă știință, mai multă pioasă atenție, problemei frumuseței pure. Se poate spune că asaltul s'a dat de pretutindeni. Limbajiu este complex; natura lui multiplă îngăduia scormonitorilor diversitatea încercărilor. Unii, care păstrau forme tradiționale, câteva, ale versului francez, se sileau să înlăture descrierile, senzațiile, moralitățile, preciziile arbitrare, purgau poezia lor de toate elementele intelectuale, aproape, pe care muzica nu le poate exprima. Alții, împrumutau tuturor lucrurilor, nesfârșite înțelesuri, care presupuneau o metafizică ascunsă. Se foloseau de un delicios material, ambiguu. Populau parcuri fermecate și evanescente crânguri, cu o faună, în întregime ideală. Orice era aluzic; nimic nu se

mărginea să fie; totul gândea, în regate împodobite cu oglinzi, sau, cel puțin, părea că gândește... Aiurea, vraci câțiva, mai dârzi și cu mai potolită judecată, întrebuințau încă bătrâna prozodie. Și mai erau cei care socoteau că audiența colorată și arta de a combina aliterații, nu mai au taine; transpuneau, fără preget, timbrul orchestrei în versurile lor; nu se înșelau, uneori. Alții regăseau, savant, naivitatea și grațiile spontane ale vechei poezii populare. Filologia, fonetica, erau pomenite în veșnicile debateri ale acestor riguroși amânți ai Muzei.

Vreme de teorii, de curiozități, de glorie și de pasionate explicări. Un tineret destul de aspru, respingea științifică dogmă, care începea să nu mai fie la modă, și nu adopta dogma religioasă, care încă nu era; credea că are să găsească în cultul, adânc și minuțios, al tuturor artelor, o disciplină și un adevăr, poate, fără echivoc.

Puțin a trebuit ca o nouă religie să se întemeieze.

Dar operele timpului nu trădează asemenea preocupări. Dimpotrivă, trebuie să bagi de seamă că interzic, și ce înceată să apară în poeme, dealungul perioadei de care vorbesc. Gândirea abstractă, odinioară primită până și'n vers, în neantintă astăzi de a se îmbina cu emoțiile izbucnite pe care la fiecare clipă ai fi dorit să le provoci, exilată dintr-o poezie, năzuind să se reducă la esența ei, speriată de multiplicabile efecte de surprindere și de muzică, poruncite de gustul modern, s'a mutat, pare-se, în faza de pregătire și în teoria poemului.

Filosofia, morala chiar, tindeau să se instrăineze de opere, pentru a se adăposti în reflecțiile care le preced. Era aceasta un foarte adevărat progres. Filosofia, dacă scazi lucrurile vagi și pe cele respinse, se îngrădește, acum, în cinci sau șase probleme, precise în aparență, nedeterminate în fond, contrazise când îți place, totdeauna reductibile la certuri lingvistice, și a căror soluție atârână de felul de a le scrie.

Dar interesul acestor lucrări curioase, nu-i atât de scăzut pe cât ai putea crede: se sprijină pe astă fragilitate și pe însăși aste certuri, cu alte cuvinte, pe ființa aparatului logic și psihologic, pe care se cade să-l întrebăm, din ce în ce mai subtil; nu se mai sprijină pe concluzii. Nu mai înseamnă, deci, a face filosofie, când emiți considerații, fie și minunate, asupra universului și autorului său, asupra vieții, asupra morții, asupra duratei, asupra justiției... Filosofia noastră este definită prin aparatul ei, nu prin obiectul țintit. Ea nu se poate despărți de propriile-i greutăți, căci ele constituiesc forma ei însăși; și nu ar lua forma versului, fără a-și pierde ființa, sau fără a corupe versul. A vorbi astăzi de poezie filosofică (fie chiar invocând pe Alfred de Vigny, pe Leconte de Lisle, și pe alții câțiva), ar fi să confundăm, naiv, condiții și aplecări ale spiritului, fără potriviri, vre'nele, între ele.

Nu înseamnă oare să uiți că țelul celui care speculează, e să fixeze sau să însușească o noțiune, — adică o putere și o unealtă de putere, în vreme ce poetul modern încearcă să nască în noi o stare, și să ducă această rară stare la punctul desăvârșitei bucurii?..

cețat numai despre sine, îi destăinuia dragostele sale de prin provincie, pe unde fusese, și la care se întorsese ca „subofițer de jandarmi”.

La târg, unde se ducea uneori ca să-și gonească uritul, nici acolo nu-i dădeau nici o atenție. La cafenea ședea stingher ca o cucușac; de multe ori se întorcea în sat călare, fără să-și fi deschis gura ceasuri întregi.

A început a se gândi cu nostalgie la America. Găsea că satul lui a rămas îndărăt grozav cu civilizația, că cineva n'are cum să-și petreacă vremea și mintea; se ducea spre parcurile, teatrele și femeile pe care le cunoscuse din întâmplare în New-York și n'atrânsul creștea dorința reîntoarcerii.

Două luni după ce sosise, Iani Țucătos a pretextat că din America primise vești că averea lui e în primejdie și după câteva zile, a plecat din sat cu un aer de ușurare.

Se întorcea iarăș în America, în adevărata lui patrie de acum înainte.

Trad. G. G. COSTIN

Trad. de ELENA PROTOPOESCU

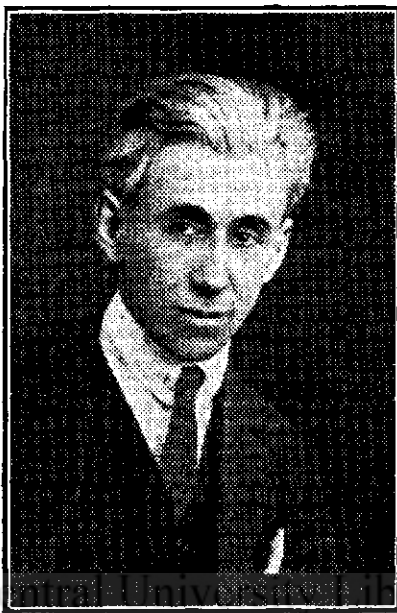
Grupul celor patru

Expoziția de pictură și sculptură din sala „ILEANA” (Cartea Românească)
— Chenare pentru patru chipuri —

Urcam în tovărășia bunului meu amic Pentapolin, scara de marmoră a librăriei, către Paradisul pictat dela etaj și cu fiecare treaptă, cu fiecare din aforismele lui plastice, mă convieeam că nici odată cel puțin în viața asta, nu-mi va fi dat să ajung un critic de artă. Pentapolin sfârșise tocmai lectura aceluia a-greabil tratat asupra picturii, al lui Tristan Klingsor și mă întreținea îndelung despre varietățile post-impresioniste, repetându-mi pentru a nu știu câta oară că în pictură ca și în toate artele de altminteri, e vorba să sugerezi forma și nu să o imiți; că'n tot modelul și în orice chip, e tănuț un ritm care-i-e propriu și că a-l descoperi și a-l da caracterul particular e sarcina artistului; că pictura contemporană (și cea românească se ține în pasul apusului) unește într'un îndrăzneț sintetism lecțiile impresionismului, știința luminii lui Monet cu orchestrația coloristică a lui Cézanne și cu desenul lui Gauguin, că între linie și culoare, nu e, cum s'a crezut de atâtea ori, incompatibilitate, etc., etc. Verva lui tehnică servea o nedesmințită pasiune plastică, însă în inima mea se infiripa viermele indoelii. Mă gândeam cu groază la acele minute de deformare savantă din fața tablourilor, la acele miragii alterate de vitriolul aforismelor și în minte îmi veneau cuvintele lui Sueres, după care, a trecut în lumea proverbelor adevărul, că din toate obiectele de pe fața pământului, tabloul aude cele mai multe prostii. Mă gândeam — cu umilință — la frumoasa a cărei anatomie îmi e indiferentă și la crinul a cărui diagramă florală nu-mi amintesc s'o fi știut vreodată. Pentapolin perora înainte. Ajunserăm. Un public numeros înțesase vasta sală a expoziției. Amicul meu se îndreptă către un grup de critici de artă, preocupați să rezolve o gravă problemă de pastă. Profitai de absența-i favorabilă ca să dau o raită prin fața tablourilor,

ȘTEFAN DIMITRESCU

Iată o lume în care mă regăsesc ca între vechi cunoștințe. Sensitivul, aș zice ironistul din „Ulița negustorilor din Iluși”, ale cărei tonuri și siluete schițate cu mult pitoresc, nu pot fi uitate, cu ușurință, se regăsește și'n tablourile acesteea de Dobroge primară. Dela Iser incoace nu cunosc un portretist mai ex-

ȘTEFAN DIMITRESCU

presiv al tipurilor turce. Un realism veridic, aspru ca și ținutul pietros al Scitiei, peste care paleta lui Ștefan Dimitrescu aplică o surdină de vis, de extaz oriental, de vagă oboeală. „Dolce farniente” e un admirabil exemplu. Oamenii aceștia, disproporționali, în ati-

O. HAN : ELEGIE (EMINESCU)

tudini diforme, așa de absenți cu toată vecinătatea lor trăesc totuși o scenă din extazul hașișului. Un hașiș extras nu însă din ține știc ce plantă blestemată, cât din firea lor orientală pe care pictorul a pătruns-o și o evocă și'n gestul acelei degustări pierdută a țigării și'n contrastul umbrelor ghemuite de paravanul de var de care se rezază. Aminteam mai sus de vechea pânză a lui Ștefan Dimitrescu „Ulița negustorilor din Huși”. „Hotel Europa” e-un bun pendant. E o poezie a peisagiului pseudo-citadin, pe care Ștefan Dimitrescu o exprimă cu o deosebită predilecție. Atunci tonurile împrumută culori, oarecum, provincializate și linia ia un contur ușor cariat. Sunt instrumentele acelei ironii duioase, cu care tratează astfel de subiecte. În „Studiu”, iată reapăând motivul acelei „bluze galbene”, tratat și'n alte pânze, mai înainte. Luminozitatea tristă din „Jarnă”, poezia contrastului din „Bunicul și nepoata” farmecul sugestiv din „O cafe-luță”, etc., etc., trebuiesc cel puțin amintite înainte de a ajunge la marea pânză a lui Ștefan Dimitrescu — „Orientală”. Vastă compoziție în care concepția aminteste, printr'un ciudat contrast, de pânza lui Leonardo. Mona Lissa, și'n care arta compoziției și darul colorist al pictorului se orchestrează în desăvârșite acorduri plastice, fac din „Orientală” una din cele mai bune lucrări ale lui Ștefan Dimitrescu. Fec învăluită în tonuri de un vișiniu vesperal proiectat pe cadrul de calcar al Dobrogei, „Orientală” altoeste într'un peisaj biblic, un suflet necesitat de Circe fatală. Concepție și realizare, pânza aceasta readuce pe Ștefan Dimitrescu în planul mare compoziții pe care pictorul l-a abordat în atâtea rânduri, cu răsunător succes.

F. SIRATO

„Artiștii din generația mea au privit, cei mai mulți: burlanul sobei lor. Ei n'au văzut de cât asta. Ei au neglijat, tot ceea ce se poate adăoga pe perete prin mirajul propriei noastre esențe. Tot ceea ce întrece, iluminează sau amplifică obiectul și supra-înaltă spiritul în regiunea misterului, în turburele nehotărârii și a delicioasei ei neliniști, le-a fost teamă de tot ceea ce se apropie de simbol, de tot ce aduce arta noastră, ca neașteptat, ca imprecis, nedefinit și care-i dă un aspect ce-o învecinește cu enigma. Adevărați paraziți ai obiectului, ei au cultivat arta numai în câmpul vizual și au închis-o de către tot ceea ce întrece și care ar fi capabil să pue în cele mai umile încercări chiar în negruri, lumina spiritualității. Înțeleg o iradiere care pune stăpânire pe spiritul nostru și care scapă oricărei analize”.

Să mi se ierte rândurile acestea, cam multe, ale lui Odilon Redon, pe care mi le-am amintit pentru întâia oară, cu prilejul colectivei aceluiaș grup de patru, de anul trecut, în fața tablourilor lui Șirato. Era în special o mică pânză, o casă umilă, solitară și tristă, învăluită într'o lumină de un galben fantastic și al cărei locatar de bună seamă, căzuse pe prispă, înainte de a pătrunde în casă, izbit în creștet de insolația lunei pline. Dar senzația aceea de ireal, de supra-terestru, se întâlnea și în pânze de vastă compoziție, precum „Întoarcerea”... sau peisagiile sau naturile moarte, care toate se distingueau prin acel atribut al luminii spiritualității, de care vorbește Odilon Redon. Expoziția din anul acesta îi acuză

aceste caractere. Suficient să amintesc acel peisaj cu plopi, „Podul dela Băneasa” în care tonuri și masă de culoare, realizează o atmosferă de feerie spirituală, desprins dintr'un plan întreceresc. Sau de acel peisaj dela Tuzla, sau de aceste chipuri de turc, sau de tătăroaică, în care liniile cele mai expresive și culorile cele mai aprinse, par văzute printr'o ochiană fermecată. De altfel atmosfera aceasta de feerie spirituală — basm de Hofman, de poemă în proză, de Baco-via — se degaja și mai clar dintr'o pânză pentru care — obsesie literară sau abandon sentimental? — n'ăși preocupă elogiile, dacă ași fi critic de artă. E vorba de chipul acela de fecioară „Abibé”, în care, reîntâlnești ceva din in-

FR. ȘIRATO

geniitatea Azyadeei lui Loti, și din diafancitatea zaimfului lui Salambo, pe de altă parte. Dacă am adăoga că acel sfârc de coadă, prelingându-se, are ceva din triumphiul șarpelui din celebra scenă

din Salambo, și tot n'am exprima tot caracterul legendar din citroul mă-tăsos cu care învălue Șirato pe „Abibé”. Și încă, nedreptătim, ne dăm bine seama naturile moarte și cea desăvârșită pânză „In așteptare” pentru care o exegeză tehnică s'ar impune.

N. N. TONITZA

Dacă Ștefan Dimitrescu este un realist temperat de o duioasă ironie, și dacă Șirato spiritualizează natura și o mută pe un tărâm de vis, N. N. Tonitza reprezintă latura pur idilică, senină, nevinovată, candidă. S'a zis, și nu pe nedrept, că N. N. Tonitza este un virtuos al coloristiceii. Ceeace pe un altul l-ar îngrozi și l-ar dezavantaja, pictorul copiilor și al păpușilor—ceace revine cam la aceeași strună — înfruntă cu o dexteritate într'adevăr remarcabilă. Este în culoarea și în acordurile de tonuri din pânzele lui Tonitza ceva din grația temerară a echilibrului de mare rasă. Nu știu întrucât, și până unde se poate aplica pictorului designația de liric. Adevărul este că toți cei trei pictori întruniți în această colectivă sunt temperamente lirice, cu atât mai prețioase cu cât fiecare își polarizează sensibilitatea în o direcție a sa proprie. De aici farmecul original al acestei expoziții în care forțe egale și stăpâne pe meșteșugul picturii, cheamă și atrag cu o egală fascinație. Pentru că la câteși trei se afirmă o egală putere de idealizare, o poezie care transfigurează natura, păstrându-i însă toată vigoarea și toată esența.

Farmecul picturii lui Tonitza vine de la culoare și dela subiect. Rareori pictor a pus mai multă literatură — mai multă sensibilitate captivantă — în mai

sobre teme. Ceeace Toulouse-Lautrec realizează expresiv prin desen, Tonitza exprimă prin culoare. Un Monet pe temele lui Toulouse-Lautrec, iată ceace aduce nou Tonitza în pictura românească, De

N. N. TONITZA

nu e vorba ca tocmai noi să încercăm evarhizări — care întotdeauna au ceva arbitrar și subiectiv. E mai simplu și mai util să reamintim îndrăgostiților de candoare, că și de astădată Tonitza expune o serie de ingeri cu ochii dilatați de azur, păpuși cu inimă și pupile de copii, copii cu grație de păpuși, un „Fiu al cazacului”, blond și'n tonuri de miere și ceaiu, câteva portrete de copii între cari admirabila pânză „Portret de copil”, pe care o reproducem pe coperta acestui număr, și în care, din nenorocire, toată calitatea coloristică a originalului se pierde și nu arată toată reveria pe care acest mare poet al culorilor o vedește în pânzele sale.

O. HAN.

„O statuă este un solitar” spune într'un loc, Alain, în sistemul său de arte frumoase „Sculptura nu poate ține alt discurs decât cu sine însăși, un discurs fără cuvinte” adăoga altundeva, după ce arată că propriul sculpturii este puterea, forța mută și nu acțiunea. „Un om puternic sau fericit poate să omoare hidra: Hercule însă gândea că va merge și va omorî hidra. La fel și David, pentru Goliath. Dacă forma lui Hercule nu exprimă forța aceasta stăpânită și dacă forma lui David nu exprimă forța ingenioasă și grija pentru mijloace, ce gest sau ce acțiune le-ar mai putea exprima? Cu alte cuvinte „gândul” a ucis hidra și pe Goliath.

Admirabile caracterizări pentru arta aceasta masivă, grea de gânduri, în care excelează sculptorul Han.

Han lucrează, după cum se știe, la monumentul care va nemuri pe Eminescu. În așteptare, Han expune bronzul monumentului lui Eminescu, inaugurat anul trecut la Putna. Mai e nevoie să spunem că arta aceasta denudată de realism aduce același sigiliu de spiritualitate pe care toate lucrările lui Han îl au înpregnat în toți porii materiei? Pentru sculptorul care ne-a dat linia gravă din Dante și hieraticul monumentului lui Săulescu, Eminescu e o problemă de profundă cugetare. Și într'adevăr gând plutind peste pământ și peste robia lui și este acest Eminescu dela Putna, așa de tânăr, așa de viguros, așa de semizen.

Cu calitățile acestea de arhitectură, de cumpănire a maselor cu simțul monumentalului și mai ales cu fluidul acesta de gândire prezentă și puternică, sub bronzul dur, îl putem aștepta, cu încredere în marea întru chipare a lui Eminescu cel Mare.

FR. ȘIRATO : LECTURA

IN ACTUALITATE

Dușmanii cărții românești

Sunt numeroși : cei mai mulți, pe ascuns, lovesc, fără milă, în această nobilă instituțiune culturală de interes și național și universal.

Mă voiu referi — deastădată — la unul dintre ei — cel mai periculos — poate — (deși s'ar părea paradoxal) librarul.

Dar — mai întâi — o explicațiune : cele de mai jos sânt rezultatul unei îndelungate experiențe de cetitor și ale unei scurte, abia începute, cariere de autor de cărți. Și apoi — nu întârzii de a aduce o rezervă : sunt și librari cari cunoscându-și și făcându-și datoria, nu intră în cadrele acestui articol.

Natural că dorința de obiectivitate, mă face să nu-i numesc nici pe unii, nici pe alții. Indiciile mele vor fi, însă suficiente, pentruca orice cetitor experimentat al cărții românești să completeze această voită lacună.

Nu știu ce să cred, dar priveștiștea zilnică a vitrinelor, cum și frecuentarea multora dintre debușeurile culturale, m'au dus la încheerea unei conspirațiuni dureroase, a unui atentat la viață (încă atât de plâpândă) a cărții românești și a tipăriturii românești în genere. Această concluziune mi-a fost întărită de încă un fapt semnificativ : fără să fac politică, constat aceste lipsuri mai ales la anumiți librari, constant și uniform. Faptul e impresionant. Din priveștiștea lui, un

străin ar ajunge ușor la încheerea lipsei unei literaturi românești și, poate, în cele din urmă, la lipsa unui suflet românesc cultivat și cu preocupări serioase. Ar fi, fără îndoială, o constatare care nu ne-ar onora deloc prin faptul că ne-ar reduce la ideea de remorcă a literaturilor europene. Căci, aceasta e prima greșală, librării noastre (și nu numai aceeaștia dar, pe lângă ei, colportorii, chioșcarii) atât de ireverențioși față de cartea românească ; sunt de-o gentilețe extremă și vinovată față de cartea străină pe care știu s'o aducă, s'o expue și s'o desfacă. Natural că nu sunt ei singurii vinovați. Aici, însă, mă opresc numai la acești reprezentanți autorizați ai cărții românești și — ca nicăeri — văd un grozav dezocord sufletesc între ei și instituțiunea ce reprezintă.

Mi se va obiecta : librarul e om de afaceri, negustor, și atât ! De aici, face cum crede că e mai rentabil.

O opiniune pe care n'o împărtășesc nici pe departe : librarul (ca și farmacistul, dealtfel) nu e numai negustor — ba chiar : trebuie să fie cel mai puțin negustor. Deasupra acestui aspect profesional, pe care nimeni nu-i cere să și-l neglijeze — trebuie să se ridice însă un al doilea : aspectul social-cultural care face din el un mănuiitor al patrimoniului sufletesc național și universal. Natural că

A v â n t

Descătușează-mă de tine humă și mă lasă,
Avântul meu, nu-l stăvili din zbor.
De-oiu vrea să fiu a vântului crăiasă
Să mă înalț, — nu mă chema să mor.

Ci lasă-mă să cânt în imnuri albe
Inaltul care-l voi simți în mine ;
Să-ți împletesc din note line salbe.

Pământule,
nu mă chema la tine !

NINA A. CHIUHAN

nimeni nu-i cere să urască, să sacrifice sau să evite literatura universală. Ar fi o penibilă absurditate la care nu ne putem gândi, nu astăzi când traducerea ajută atât de puțin la popularizarea marelui literaturii internaționale, dar chiar în momentul ideal când se va fi putut ajunge și la noi, la imediata traducere a tuturor principalelor opere editate. Librării sunt așa dar obligați să importeze cărți.

De aici însă a datorie : aceea de a se pricepe în alegerea produselor tipografice străine, preferind lucrările de artă, știință și literatură, în locul scriitorilor de scandal sau al acelora care falsifică permanentul sufletului omenesc.

Și nu numai atât : librarul trebuie să păstreze o atitudine asemănătoare față de toate literaturile străine, față de toate curentele (literare, politice, filozofice).

Depart de el, prin urmare, cea pornire personală (cu adânci rădăcini în originea, crezul politic, simpatiile librarului) care să-l determine să aleagă cu îngrijire (de-aici se vede că e în stare să aleagă) anumite tipărituri care urmăresc cunoașterea numai a unei laturi (și nu totdeauna cea mai fericită aleasă) a sufletului european — atât de fărâmițat și de sgduiit în ultimul timp. Căci, se va recunoaște, nu însemnează nici pricepere, nici imparțialitate faptul de a te fâli cu ultimele noutăți ale librăriei franceze sau germane" când, din alte literaturi, deopotrivă de valoroase, nu poți oferi cititorului dornic de adevărată frumusețe, nici umile edițiuni din frunțașii scrisului permanent : Dante, Petrarca, Boccaccio, Goldoni, Cervantes, Lope de Vega, Calderon, etc. Iată unde greșește — cu vădită rea credință — librarul nostru care refuză să-și închidă banii, creditul sau numai... rafturile în cărți care nu rentează, tocmai pentru că ș prea sănătoase, sau numai pentru că nu vrea dumnealui să le facă rentabile. Recese de-aici — pedeoparte — tocmai acea disproporție dintre aspectul cultural și cel comercial, în paguba celui dintâi, pedealta intențiunea condamabilă, de a creia el, intermediarul, curente favorabile sau dușmănoase și indiferente unora sau altora dintre manifestările sufletului omenesc.

Concluziune : cerem librarului egalitate de tratament și pricepere, imparțialitate și independență — cu un cuvânt : inversarea proporției dintre cele două aspecte : și librarul nostru să devie mai cu seamă factor cultural și mai puțin negustor — sincera și statornica legătură dintre sufletul universal complet și înfinit și cel național, în plină desvoltare.

ȘT. DIMITRESCU : DESEN

PAUL I. PAPADOPOL

Critica intolerantă sau sectarismul de la „Falanga“

CONST. GEORGIADÉ

Acum două sau trei luni de zile cu prilejul apariției primului său număr, revista „Falanga“, anunța răzli. nic și ostentativ deschiderea unei campanii literare pentru purificarea și însănătoșirea literaturii noastre contemporane răătăcită iremediabil în apele unui modernism excentric și irațional.

Ideile, sau mai bine zis realitățile pentru înfăptuirea cărora, revista își propunea să lupte, nu constituiau ceva nou. Deviațiuni și exagerări similare celor dela noi, s'au produs și se produc în sânul cri cărei literaturii în curs de creștere. Ele sunt fenomene curente fără sorți de viabilitate, ce apar sub forme variate aproape întotdeauna, în momentele de tranziție ce precedează perioadele de fixare definitivă și acceptare de către majoritate a aceluiaș ideal literar sau a unei originale forme de expresie și învoire artistică, menite pe urmă să dispară spontan, tot așa cum au apărut.

De aceea însemnătatea lor nu trebuie exagerată prin zgomotoase campanii de revistă.

Într-o fază de cultură relativ înaintată, tiranizată de spiritul logic și pozitiv în toate manifestările sale, succesul literaturii noastre din extrema slângă nu poate fi decât îndoelnic sau mediocru. Clasicismul nostru literar strălucit reprezentat astăzi prin scriitori, care se mai găsesc încă în viață și adânc înrădăcinat în gustul publicului cetitor, nu are nevoie de o revistă care să facă zid în jurul său pentru a-l apăra.

Spiritul său rezistent și conservativ este o pavăză destul de solidă de care se pot frânge toate inovațiile anarhice și îndrăznețe ale literaturii de astăzi.

Așa dar, nevoile și realitățile literare contemporane, nu prea justifică arma exagerată și campaniile violente ale acestei reviste scoborite de multe ori la nivelul pamfletului și polemicilor personale în ciuda desideratelor sale programatice.

Activitatea sa desfășurată timp de trei luni pentru triumful unei cauze iluzorii, s'a pulverizat metodic număr de număr: în polemici agresive și dialectică literară, în discuțiuni mărunte și sterile, în în kilometrice recenzii de reviste uncori întemeiate, alteori injuste și dogmatice în considerațiunile lor critice, în presunțiuni lipsite de temel sau în sfârșit în eforturi de bagatelizare și ridiculizare a ideilor și activității scriitorilor adversari.

Până în prezent „Falanga“ n'a creiat nimic pozitiv în literatura noastră. Apariția sa n'a determinat o revoluție literară și nici prea mare afluență de talente în jurul său.

Literatura publicată în coloanele sale, exceptând două pasteluri ale d-lui G. Dumitrescu, este de mediocră calitate și nu prea cred să provoace cititorilor „emoții estetice“.

Lipsa unui bun material literar, impune, desigur redacției obligația de a face din când în când reproducerile din scriitorii consacrați și cunoscuți de multă vreme publicului.

Chiar cronica literară nu strălucește în paginile sale; din pricina importanței exagerate ce se acordă recenziei revistelor, ea este sporadică și fără o linie de amplă desfășurare.

Politica sa literară concretizată într'un reacționarism tranșant, într'un clasicism exagerat este intolerantă, și din pricina unui gust rigid și limitat numai la perceperea unor anumite valori literare, ea denotă o aprecieabilă înconprehensiune a tendințelor de modernizare moderată și rațională a literaturii românești contemporane.

Această politică nu contribuie cu nimic la luminarea ei, la limpezirea zărilor sale întunecate sau la cunoașterea sufletului scriitorului contemporan. Ea nu se sizează, nu desprinde nimic din contuzele aspirații literare și adevărul sufletesc care se plămădesc și organizează inconștient și lent în sufletul colectiv al generației de astăzi.

Imobilizată într'un esteticism rigid, dânsa se așează deacurmezișul evoluției organice a literaturii noastre, care își reclamă astăzi în limitele unei bune înțelegeri: dreptul la o învoire și primenire a temelor de inspirație, a mijloacelor de expresie și a procedurilor literare.

Atâta timp cât această tendință de învoire nu prejudiciază claritatea și armonia operelor în care se exteriorizează, atâta timp cât ea nu și-a găsit încă o desăvârșită expresiune în opere definitive, o bună politică literară nu trebuie să fie intolerantă în verdictele sale critice, să condamne un curent sau un scriitor în formațiune, înainte ca acesta să fi făcut dovada deplină a capacității sale de creație.

Revista „Falanga“ persecută și încearcă să înăbuse talente înainte ca ele să fi ajuns la maturitatea evoluției lor literare, numai pentru motivul că au un alt ideal și mentalitate literară.

Acesta este cazul unei cunoscute scriitoare dela noi, căreia „Falanga“ îi contestă pe nedrept orice talent, orice posibilitate de îndreptare și desăvârșire prin evoluțiune.

Spiritul acesta negator și sectar sălășluit de altfel nu numai la „Falanga“, dar și prin redacțiile altor reviste noi îl denunțăm opiniei publice, el constituind o reală primejdie pentru literatură prin tendințele sale de îngustă apreciere și interpretare a fenomenului literar.

Dar vom mai reveni.

CONST. GEORGIADÉ

Lauda minciunii

O colecție în care cei spirituali, în ciuda burgheziei îmbăcșite de prejudecăți și de morală, vor lauda greșelile noastre. Mici viții pe cari le are fiecare, pe cari le condamni la alții dar și le ierți fie.

Co urât e să fi lacom, dar la masă îți păstrezi porția cea mai mare. Să mint, eu nu mint nicodată și chiar acum spun o minciună. Condamni cochetăria dar te oprești în fața ficcării oglinzi ca să-ți așezi un colț. Răzi de proști, și nu-ți dai seama că ești mai prost ca ei.

Etienne Rey laudă minciuna. Cu o vervă și cu un spirit caracteristic, în gândiri și aforisme sculptoare își arată frumusețea minciunii, încât la urmă îți pare rău că nu știi să minți.

Și iați câteva.

Adevărul n'are valoare decât în gura minciunului. Pentru ceilalți care ar fi meritul.

Faceți experiența cu oricine, cu primul venit. Opreți-l zicându-i „Vreau să-ți vorbesc sincer“. Și veți vedea fața lui îngrijorându-se, privirea i se întunecă, se așteaptă la ceva rău, să treacă printr'un moment neplăcut. Cu toate acestea nu ai spus încă nimic, i-ai promis numai că o să-i spui adevărul.

Nu căutați nicodată adevărul, ați putea să-l găsiți.

Minciunile pe cari le spui altora nu sunt nimic pe lângă cele pe care și le-a spus ție.

S'a spus că minciuna omoară dragostea. Dar sinceritatea?

Cu cât minți mai mult pe cineva, cu atât îi ceri să fie mai sincer cu tine. Un mincinos care înfruntă un mincinos, nu mai e joc, e concurență necinstită.

Ce om sau ce femeie ar zice în momentul în care încetează să inbească „Nu te mai iubesc“.

Nu e numai o artă de a spune minciun, mai e o artă de a le asculta. E mai greu și mai delicat, în adevăr amorul propriu te obligă să aruți că nu ești înșelat și nu poți rezista plăcerii de a dovedi celui care vorbește că nu trebuie să te ia drept un imbecil.

Mediocră superioritate. E o vanitate mai subtilă, o plăcere mai ascunsă tocmai în aceea de a avea acru că ești înșelat, atunci când nu ești, și „a te amuzi în tine, pentru tine singur, de fiecare minciună pe care o descoperi.“

Toată arta de a te purta cu femeile se învârte în jurul acestei minciunii. Omul îndemânatec nu e nici cel ce e orb, nici cel ce e pătrunzător. Preferă să lași pe femeie în îndoală și în neliniște. Trebuie ca ea să se întrebe:

„Mă crede sau nu mă crede?“ și să nu fie în stare să răspundă. Atunci o să te găscască foarte inteligent și foarte periculos.

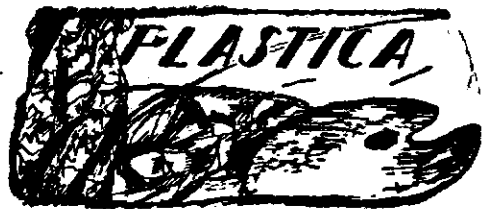
Cele două mari forțe ale lumii — sunt puterea și minciuna. Într'o societate bazată pe putere, puternicii n'au nevoie să mintă. Puterea nu minte: ea e puterea, și aceasta ajunge.

Istoria a văzut întro zi alături reprezentanții cei mai iluștri ai forței și minciunii. Napoleon și Talleyrand. Și la sfârșit tot Talleyrand a bătut pe Napoleon.

Nu e oare plictisitor că de atâtea secole deună și cu deună tot patru fac!

Un mincinos apără după moarte în fața lui Dumnezeu: „Doamne, de ce nu sunt în locul tău. Dacă ași fi Dumnezeu m'ași înveseli mințind pe oameni!“

Iar Dumnezeu rase ironic și răspunde: „Sărmane muritor care are îngâmărea să vrea să învețe ceva pe Dumnezeu!“

PETRU PAUL RUBENS

O COMEMORARE

1577—1927

Se împlinesc trei sute cincizeci de ani dela nașterea lui PETRU PAUL RUBENS —meșterul flamand, care „exercitat prin paleta lui o extraordinară influență asupra tuturor generațiilor de pictori ce s'au succedat în decursul celor trei veacuri apuse.

Influența lui e formidabilă și astăzi — și se va resimți cu prisosință atâta vreme, cât ucenicii tineri și bătrâni vor avea puțința să se adape din neîntrecuta suculență cromatică a celui mai sensual cântăreț al cărnii, pe care l'au cunoscut până acuma timpurile.

Mărturisesc umil că n'am înțeles cum se cuvine pe acest meșter al culorii, până ce întâmplarea nu mi-a pus în mână însemnările lui Eugène Fromentin¹⁾, scrise pe la 1875—pagini de uimitoare analiză picturală și totodată, splendid—omenească interpretare dramatică a concepțiilor rubensiene.

Cu prilejul acesta nu cred că pot aduce un mai pios omagiu lui Rubens, decât transpunând în românește câteva pasagii din cantele aceluia dintre pictori, cari a iubit, a adâncit și a trăit mai intim sufletește opera uriașului flamand :

„...el mai are și acest dar deosebit, al elocvenței. Graiul lui este ceiace în literatură e limba oratorică. Când improvizează, limba aceasta nu-i din cele mai frumoase; dar când o reține cu asprime ea e magnifică. E promptă, neașteptată, abondantă, caldă — și în orice împrejurare, eminentemente persuazivă. Rubens te lovește, te minunează, te respinge, te cutremură — și te convinge întotdeauna. Iar, dacă e nevoie, el știe să te înduioșeze ca nimeni altul. În fața unor tablouri de Rubens — te revolți.

Sunt altele dinaintea cărora te podidește plânsul. Faptul acesta e rar în toate școlile.

Rubens are slăbiciunile și năzbâțiile marilor oratori — dar și flacăra lor comunicativă.

Îi se întâmplă să peroreze, să declame, să bată apa în piuă — dar are uneori cuvinte pe cari numai el singur le poate grai. Ideile lui din acelea cari nu se pot

1) Les maîtres d'autrefois.

Etienne Ray ridică minciuna la o artă. E o artă să minți. Minciuna e plină de o poezie personală misterioasă, plină de surprize și mici pericole cari o fac deosebită.

Și cine mai spune acum oă nu știe să mintă. Cine? Chiar cel ce nu mințea nici odată și-ar începe ucenicia lepădându-se de o virtute care pare să fi ajuns o rușine.

A. IOSIF

exprima decât prin elocvență, prin gest patetic și trăsătură sonoră.

„Mai țineți seama că el zugrăvește pentru ziduri și pentru altare, că se adresează unui auditoriu nenumărat, că, prin urmare, trebuie să se facă ascultat de departe, să izbească de departe, să euce-rească și să farmece de departe. De aici obligația de a stăruii puternic, de a-și mări mijloacele sale de exprimare, de a-și amplifica vocea. Sunt legi, hotărâte, de perspectivă, am putea zice: de acustică ce prezidă arta aceasta solemnă și vastă.

„...Dacă prin stil se înțelege idealul a ceea ce este pur și frumos, transcris în formule, — atunci Rubens n'are un stil. Dacă înțelegem prin măreție, înălțimea pătrunderii, forța meditativă și intuitivă a unui mare gânditor — Rubens nu are nici măreție, nici cugetare. Dacă insistăm asupra gustului — Rubens e lipsit și de gust. Dacă iubim o artă reținută, concentrată, condesată, ca de pildă aceea a lui Leonardo, — arta lui Rubens va izbuti să vă irite prin dilatăriile ei obișnuite și să vă displace...

„...Se cuvine deci să găsim, în afară de orice comparație, un mediu aparte în care să așezăm gloria aceasta atât de legitimă. Trebuie să găsim în lumea adevărului prin care el pășește ca un maestru, precum și în aceea a idealului, aceea r-giune a ideilor limpezi, a sentimentelor, a emoțiilor, unde inima, ca și spiritul său îl poartă neconștient. Se cuvine să precuțăm bătăile de aripi prin care el se menține la acele altitudini. Trebuie să înțelegem că elementul său este lumina, că mijlocul său de exaltare este paleta, scopul: claritatea și evidența lucrurilor...

„...Ceeace este cu adevărat extraordinar în acest tablou — („Pescuirea minunată“—Notre Dame—Malines) —datorită împrejurării care îmi îngăduie să-l privesc de aproape și să urmăresc lucrul meseriei tot așa de ușor ca și cum Rubens ar lucra în fața mea — e că el are aerul de a-și destăinui fără rezervă toate secretele și totuși te nimește de parcă nu ți-ar fi destăinuit nici unul.

„...Nu te nimește faptul că nu știi cum a lucrat Rubens aici, dar că nu știi cum poate cineva să realizeze atât de bine, lucrând astfel.

Mijloacele sunt simple și metoda elementară. Un panou frumos, neted, curat, și alb pe care se preumblă o mână de o agilitate magnifică, o mână iscusită, sensibilă și hotărâtă. Frenesia pe care i-o presupui la lucru, e mai mult un fel de a simți decât o dezordine în zugrăvitură. Penelul lui Rubens e tot atât de calm pe cât îi este sufletul de aprins și pornit spre aventuri. La un artist astfel regănit, este un raport așa de exact și relații așa de repezi între viziune, sensibilitate și mână, o atât de perfectă disciplină și ascultare între toate acestea, încât zguduirile obișnuite ale creierului care dirijează, sunt asemeni vibrațiilor unui instrument muzical.

Nimic nu te înșală mai mult ca această febră aparentă, reținută prin calcule profunde și servită de un mecanism supus tuturor încercărilor. Tot astfel cu senzațiile ochiului și, ca urmare, alegerea culorilor pe cari le întrebuițează. Culorile lui sunt și ele foarte sumare și nu par așa de complicate decât din pricină că pictorul știe să le întrebuițeze cu rost, dând fiecăreia din ele rolul corespunzător.

Nimic nu-i mai redus ca numărul culorilor sale prime, și totuși nimic mai limpede prevăzut ca felul în care le învecinează. Nimic mai simplu ca obișnuin-

„CARICATURI“

Grotescă

Toamna a murit de anemie
În spitalul frunzelor uscate;
Iar bătrânul soare, o făclie
I-a aprins cu mâni decolorate.

Toamna a murit de anemie,
Cu obraji galbeni de paieță...
Și gătită ca de leturghie,
A fost dusă pe-un coșciug de ceață..

A condus-o un monom de ciori
Îmbrăcate în fracuri de cerneală,
Și-a bocit-o vântul cu viori,
Fonfăind în zări de umezeală...

ALEXANDRU BILCIURESCU

la în virtutea căreia el nuanțează—și totuși nimic mai surprinzător ca rezultatele pe cari le produce. Nici unul din tonurile lui Rubens nu-i prea rar, în sine. Dacă luați un roșu, al lui, vă este ușor să-i dictați formula: vermillon și ocre, în starea primului amestec. Dacă îi examinați negrul lui, el e un negru de ivoriu, care, în-cușerit cu alb, îi dă toate combinațiile imaginabile ale griurilor sale surde ori tandre. Alabastrurile lui, sunt accidente. Galbenurile, culori pe cari le simte și le manipulează cel mai puțin bine, ca voșca.

Orurile, pe cari le utilizează excelent în bogăția lor caldă și surdă, au ca și roșurile lui, un dublu rol: în primul rând să facă să izbucnească lumina în altă parte decât pe alburi; al doilea, să exercite în preajmă acțiunea indirectă a unei culori care schimbă ne altele, cum de pildă, să transforme în violet un gri, trist, insignifiant și neutru. Vor spune mulți: nu-i nimic extraordinar în toate acestea.

„Dedesupturi brunurii cu două trei culori active pentru a da un aspect de bogăție unei pânze vaste: descompuneri cenușii obținute din amestecuri searbede; intermediare de griuri pornind dela negrul absolut la albul absolut.

Prin urmare puțin materie colorante, în schimb cea mai puternică strălucire de culoare, un mare fast cromatic obținut cu puțină cheltuială, lumină fără exces de lumină, o sonoritate extremă, cu un mic număr de instrumente: un clavier pe care îl parcurge sărind multe note și pe care îl face să sune, când e nevoie, în ambele extremități. Asta e, în grai muzical și pictoricesc, obișnuita acestui mare practician...

„...Rubens e un liric, cel mai liric dintre toți pictorii. Promptitudinea lui imaginativă, intensitatea stilului său, ritmului său sonor și progresiv, întinderea acestui ritm și ascensiunea lui verticală — numiți toate acestea lirism și nu sunteți departe de adevăr...

„...Rubens e — alături de Rembrandt — ultimul mare șef de școală. Mai mult decât Rembrandt, al cărui geniu este intransmisibil, el a determinat legi estetice nouă, numeroase și fixe...”

I.

O dușmănie periculoasă

Atacul „tinerilor oțeliți” dat împotriva comitetului partidului național român s'a început, cel puțin în ceea ce privește efectul în opinia publică, printr'un articol în care membrii comitetului erau făcuți pur și simplu niște măgari, cari pășteau pe un vezuv. Situația politică generală în Europa se asemăna într'adevăr cu un vezuv, care clocotea pe înfundate amenințând în tot momentul cu o puternică erupțiune. În Peninsula Balcanică se pregătea de-asemeni războiul care a și izbucnit în anul 1913.

Nu mai puțin îngrijorătoare era situația în Ungaria, „țurba maghiară”, care tindea spre desfacerea Ungariei de Austria, obținuse câteva succese prin tendința ei naționalistă și prin politica de maghiarizare. Conte Ștefan Tisza, fostul prim-ministru ungar, reușise să „imbânzească” și să ducă la Canossa pe foștii noștri martiri din procesul Memorandumului, cari fuseseră grațiați de către regele Francisc Iosif I în urma intervenției guvernului român și mai cu seamă a regelui Carol I. Ducerea la Canossa a martirilor noștri a constat în fapt, că cei grațiați s'au prezentat „în corpore” la ministerul de justiție ungar din acele vremuri spre a-i aduce mulțumiri pentru actul marinos de grațiere. Prezentarea „în corpore” a indispus pe cei mai mulți dintre grațiați, cari ar fi preferat să se facă acest act de recunoștință, impus de împrejurări și de elementele regului de bună cuviință, prin o simplă delegație. Evident, că în modul acesta demnitatea personală ca și cea națională ar fi fost salvate și trufia ungurească n'ar fi putut înregistra „ducerea valahilor la Canossa”.

În însemnările fruntașului tribunist, de care am vorbit în articolele precedente, se afirmă categoric, că această ducere „în corpore” s'a pretins expres dela București și că decanul martirilor noștri, care cunoștea părerea contrară a acestora, a recuș la un șirelic ca să se poată achita de această obligațiune.

Gestul acesta s'ar fi putut explica și scuza prin împrejurările grele din acele vremuri, dar se pare că primirea ce le-a făcut-o trufașul ministru ungar a fost de așa natură încât martirii noștri au regretat toată viața lor greșeala ce au făcut-o prin acea „ducere la Canossa”. Unul dintre acești martiri, d. prof. Dimitrie Comșa, care a împlinit anul trecut 80 de ani, mărturisește într'un articol publicat în „Tribuna” din Arad (23 Ianuarie 1912), că faptul acesta l-a determinat să se retragă pentru totdeauna din viața politică.

Dar faimosul conte Ștefan Tisza mai înregistrase un succes față de românii din Ardeal: reușise să corupă și să atragă de partea sa pe vicarul dela Oradea-Mare, Vasile Mangra. Acest renegeat fusese pe vremuri un mare luptător naționalist și la înființarea ziarului „Tribuna Poporului”, a avut un rol însemnat, după cum reiese din aceleași însemnări, despre care amintim mai sus. Renegarea și trecerea sa de partea dușmanilor neamului au făcut o adâncă impresie nu numai asupra românilor din Ardeal ci și asupra vechiului regat. Revolta împotriva acestui trădător de neam a fost generală la toți românii și cea mai dureroasă lecție și-a primit-o Vasile Mangra dela Academia Română, care l-a alungat din sânul său ca pe un nemer-

nic. El și-a ispășit păcatul dându-și sufletul în decursul războiului, când triumful cauzei românești începuse a se anunța, în capitala Ungariei, Budapesta. Destinul ne-a răsturnat deplin, căci a făcut ca corpul trădătorului să fie înmormântat departe de granițele României noi, în pământul Ungariei, unde zace și azi.

Aceasta era situația în Ardeal când noua generație începea să se afirme în viața publică. Mai întâi se afirmase pe teren literar-cultural, și aceasta în mare parte chiar prin coloanele „Tribunei”. Acest ziar era, după cum am relevat și cu altă ocaziune, o impunătoare realizare ziaristică și domina în mod absolut opinia publică din Ardeal, care credea orbeste în cuvântul fruntașilor săi, tocmai fiindcă era cu totul străină de cele ce se petreceau după culise și în mijlocul acelor fruntași.

Se poate deci ușor înțelege stupefacția de care a fost cuprinsă această opinie publică în fața atacurilor vehemente și necruțătoare date împotriva comitetului. Aceste atacuri, cari erau de o îndrăzneală nemaipomenită, au divizat repede pe românii din Ardeal în două tabere adverse. Insuși comitetul partidului s'a divizat în două categorii. Unii, cari se simțeau direct atinși prin epitetul de „măgari”, se supăraseră foc pe tinerii temerari și le purtau sâmbetele, căutând să producă în opinia publică un curent împotriva lor. Alți membri ai comitetului, cei mai puțini, cari aveau legături cu agresorii și se știau feriji de săgețile acestora și prin urmare nu se considerau „măgari”, se bucurau în taină de aceste atacuri, pe urma cărora credeau că vor putea profita ei.

Astfel se formase în scurtă vreme o prăpastie adâncă între cele două tabere, cari începuseră a se dușmăni nu numai pe teren politic ci și în viața socială. Dușmănia luase proporții dezastruoase și întreaga viață publică amenința cu o complectă prăbușire. Polemica dintre adversari nu se mai mărginea la chestiuni politice și în dorința de-a se distruge unul pe altul au fost consultate și dosarele justiției, nici chiar intimitățile familiare n'au fost cruțate.

Spectacolul acesta ar fi fost ceva monstruos chiar și pentru presa bucureșteană, care era de altfel obișnuită cu astfel de lucruri, dar pentru blajinul public din Ardeal, pentru care până atunci gazetele lui erau sfânta scriptură? „Bandiți, infami, ticăloși, detracți, calomnatori, etc.”, n'au fost cele mai grave insulte ce și-le aruncau reciproc adversarii.

O adevărată ură social-politică cuprinsese românimea din Ardeal până jos în straturile „inteligenței” modeste dela țară, care se compuneau din preoți, învățători, notari și mici industriași.

Pentru a da măsura adevărată a acestei dușmăni periculoase, care era cât p'aci să compromită definitiv toată cauza românească, vom reproduce două mărturii ale timpului, provenite dela persoane în situația de-a putea judeca și cauzele și efectele acestei dușmăni. Grupul „tinerilor oțeliți” începuse prin „Tribuna” o anchetă la diferite persoane cu scopul de a-și justifica în fața opiniei publice acțiunea pornită împotriva comitetului partidului. Printre aceste anchete găsim și declarația d-lui prof.

Dimitrie Comșa, octogenarul martir din procesul Memorandumului, care se exprimă astfel asupra situației („Tribuna” din 23. I. 1912):

„De un deceniu și mai bine eu nu fac politică militantă. (Cauzele le-am relevat mai sus. Nota autorului). Apropierea nemijlocită de factorii conducători ai mișcării noastre politice mi-a inspirat odinioară hotărârea de-a lua asupra mea rolul unui simplu observator. Desiluiziile influențează totdeauna conduita noastră.

„Constat și eu, că situație mai critică, mai păgubitoare intereselor naționale nici că s'ar putea închipui.

„Ceeace ierta nu se poate, este că, în ciuda atâtor stăruințe de o parte și atâtor promisiuni de altă parte, comitetul executiv n'a apucat, după atâta amar de timp, a înfăptui organizația partidului. Urmările sunt pe cât de evident pe atât de triste și din seamă afară păgubitoare”.

A doua mărturie e și mai prețioasă prin faptul, că ea vine dela P. S. Sa episcopului Clujului și al Feleacului Nicolae Ivan, care în epoca critică era vice-președintele comitetului partidului național român. După ce-și anunță demisia din această demnitate și retragerea din comitet, face următoarele declarațiuni cu privire la conflictul din chestie:

„După ce i-a succes guvernului să ne frângă în alegeri și să ne reducă numărul deputaților în Camera la 5, era prea firesc, ca partidul național să caute o reculegere, gândindu-se la înfăptuirea unei organizații politice mai serioase, etc.

„Aceasta se putea însă numai dacă nu ne-ar fi bătut D-zeu cu certurile interne, cari au luat proporții până aci necunoscute la noi.

„Suntem astăzi în ajunul unor evenimente mari: reforma electorală și reforma administrativă.

„Nu e mirare că străinii rād în pumni de bucurie văzând slăbiciunile noastre; iar poporul începe și el a murmura și a-și pierde încrederea în conducătorii săi.

„Eu am impresia că mai rău n'am stat dela 1868 încoace — ca acum”. („Tribuna” din 19 Ianuarie 1912).

Mai relevăm încă un moment semnificativ, care caracterizează foarte bine efectul ce l-a produs acțiunea „tinerilor oțeliți” în cercurile mai ponderate din Ardeal. Regretatul Andrei Bârșeanu, fost președinte al „Astreii” culturale din Sibiu, s'a văzut nevoit să se retragă din rândurile colaboratorilor revistei literare „Luceafărul”, care avea strânse legături cu „tinerii oțeliți”. Pentru acest pas distinsul om de cultură, care era Andrei Bârșeanu, a fost ironizat de scriitorii rebeli dela „Tribuna”.

Astfel patimele politice își aruncau umbra lor neagră și asupra vieții culturale, abia încropite, a poporului nostru din Ardeal.

ION BAILA

Cărți și oameni

LITERATURA ȘI RELIGIE.

În Franța raportul dintre literatură și religie e mult mai evident decât în alte țări. Maurice Charny expune polemicile și curentele provocate mai mult de scriitorii ecclesiastici, decât de cei laici cari, înainte de a căuta să placă lui Dumnezeu, vreau să placă publicului cetitor. Printre polemicile recente, pot fi numite acea dintre Henri Bordeaux cu Jean Guiraud redactor al revistei „La Croix”; acca dintre Paul Bourget și alt jesuit. Catolicii nu sunt solidari nici între ei. Aceiași revistă „La Croix”, năruște bucată cu bucată „Manualul de literatură catolică modernă” prefațat de Brémont, abatele, și Goyau. În jurul lui Fénélon alte dispute. Însă în jurul literaturii de avant-gardă: Joseph Delteil, Henri de Monthieriant, Bernanos, Jean Coctau, „lupte sunt homerice”.

Romanul e considerat de îndrăgătorii catolici ca un excelent mijloc de propagandă religioasă, de reînnoțire a credința părăsită; pe autorii cari nu se pot arăta fățiș ca adepți ai bisericii, forma romanului îi ajută cu discreție. Astăzi, pentru a avea o „presă bună”, pentru a fi printre acei demni de Academie, scriitorul e nevoit „să facă romane cu tențință conservatoare, tradiționaliste, religioase, reacționare”. E o nevoie deseori cruda, mai ales pentru acei cari nu sunt geniali. Pentru a atrage marele public, chiar scriitorul catolic trebuie să scrie „cărți de scandal”. Descrierile lui Zola, sunt întrecute de „picurile literare” ale adevăraților scriitori catolici cari au de ales, ca măgarul lui Buridan, între bani și glorie,—și le doresc pe amândouă. Un Leon Daudet fabrică opere apologetice împodobite cu descrieri libertine. Maurice Barrès a mângâiat cu o mână harfa serafică și cu cealaltă, soldul celei mai puțin austere dintre cele „Trei Grații”. „Paraclicerii” catolici au destule prilejuri să se revolte, apărând religia cu noi formule critice. Francois Maurice, după al său *Désert de l'Amour*, a fost chemat la ordine. Monthieriant și Bernanos sunt dascăliți mereu; în ce privește pe Delteil, cazul său e atât de negru, încât e judecat în camera secretă; opera lui despre Jeanne d'Arc e plină de pornografii și turpitudini denunțate de cineva într-o broșură care se trimite „numai adulților”.

Aceste certuri, deseori puțin literare, aceste dușmăni între bisericuțe și tarabe, au determinat pe unii să pună (în Franța!) chestiunea reintroducerii cenzurii literare. Un preot a proclamat de pe amvon că „libertatea de a scrie nu este absolută”, că „arta este supusă religiei și, în caz de conflict, ea trebuie să se plece legilor evanghelice”. Cenzorii ecclesiastici s'au grăbit să condamne operele inofensivului Henri Bordeaux, pentru că sunt prea lascive, — ei nu știu însă că scriitorii catolici cunt pe cale să fondeze la Colonia o tipografie clandestină pentru romanele lor de pornografie cuvicioasă.

P. A.

COMEMORAREA LUI SPINOZA.

La 21 Februarie s'a comemorat, la Haga, două sute cincizeci de ani dela moartea autorului „Eticeii”. „Societas Spinozana” a deschis o subscripție pentru cumpărarea unei unice a murit Spinoza. Către mulțimea articolele de afară și câte de

Cronica muzicală

CONCERTUL CONTRABASISTULUI PRUNNER. CONCERTUL PIANISTULUI CARAVIA

Seria concertelor de vioară și pian date de maestrul Enescu a absorbit întreg interesul solistic al publicului. În cât, dela începutul stagiunii, aproape nu au mai fost așteptate concerte solistice de seamă în afară de cele ale maestrului Enescu, însoțit la pian, în prima lor parte, de Alfred Alexandrescu, iar în a doua, de N. Caravia. Iată acum, în preajma primăverii, — ca în toți anii din urmă, de altfel, — pe profesorul Iosef Prunner, purtându-și uriașul instrument, pe estrada Ateneului, despărțit de corpul orchestral, înfățișându-se ca solist în acompaniamentul docilului clavier. Altfel, apariția eminentului profesor Prunner ca concertist și veleitățile uriașului contrabas de a se înfățișa ca reor al discursului muzical, procura auditorului o vic înșeninare de zămbete. Iluzorul stărnit era irezistibil. Încetul cu încetul însă, Prunner a dovedit adâncă seriozitate a convingerilor sale tehnice și artistice muzicale. A dovedit ce acrobatică posibilități tehnice și-a putut însuși, de sigur grație darurilor sale înăscute, dar, neîndoios, grație și unei munci stăruitoare exemplare. Uiii, ascultând pe Prunner, că contrabasul, tenebrosul gigant, strună vâzob, ca o cochetă violină, se mănuește cu dificultăți care-l fac aproape impropriu pentru solo. Și totuși, Prunner a isbutit să imblânzească recalcitrantul instrument și să obțină posibilități de interpretare cu adevărat uimitoare. Astfel publicul său a fost convins de excepționala putere tehnică a lui Prunner care a intrat în mod definitiv rebarbativa împotriva solistică a contrabasului, a căpătat o sigură și comodă facilități de a-l mânui, i-a reliefat o viguroasă capacitate de exprimare melodică, creindu-i, astfel, o individualitate instrumentală clar definită. Iar, în al doilea rând, ceea ce covârșește în concertele lui Prunner, este muzicalitatea sa ireproșabilă. Prin tehnica cu care și-a înzestrat mânuirea instrumentului, Prunner a reușit să inventeze o sonoritate specifică. Pe amploarea naturală a contrabasului, Prunner construiește o sonoritate gravă, severă, fără patos exterior,

ci de adâncă interioritate. Mai uscată, dar mai rezervată, potolită, mai plină de reculegere. O demnă ținută ascetică împresoară cantilena, dându-i un farmec de melopee hieratică, calm și demnităte sacerdotală.

Atât ne-am deprins să vedem pe pianistul Caravia alături de maestrul Enescu, încât privești curios pe artist apărând singur și aștepti nerăbdător vestea cea nouă și bună a arcei sale. Caravia este un impulsiv, în cel mai definitiv sens al cuvântului. Simți aproape fizic ce cloțotire dramatică de efecte se bate în acele tumulturi sonore ce animează totul în jurul pianistului. Nu este întâmplător că ambele concerte de est-timp, au în fruntea programelor „Appassionata” de Beethoven, în care temperamentul lui Caravia se poate în voe afigma. De sigur, alt pianist ar fi așezat o asemenea piesă ca punct central într-o formațiune de program. Caravia însă este mânat de acea putere lăuntrică ce domină personalitatea sa artistică și, într'adevăr, ex abrupto, din hăul sonorului anorganic, artistul ne transpune și confundă în grandiozal poem beethovenian. Nu bănuim cum s'a întâmplat aceasta. Rațional, am fi presupus necesitatea unei metodice adaptări la mediul sonor beethovenian. Caravia însă are atâta forță de impulsie, încât fără altă introducere — cum de altfel este concepută și „Appassionata” — prin emoționalul unison în pianissimo al începutului piesei, ne răpește, ne smulge subit din neființa muzicală, alăturându-ne sufletește împătimirilor ce involburază furtunos întreaga sonată, cu excepția extaticului *Andante con moto*.

În interpretarea restului pieselor din program, chiar când conținutul nu este propriu avântului dramatic, Caravia impresionează prin aceeași revărsare de viață interioară în care trăește intens fenomenul de artă, fără chiar a purta o grijă prea atentă pentru materialitatea tehnică, pentru suplețea de distanțare și de rafinerie dinamică.

GEORGE DIACU

revistă au amintit și publicului românesc un nume care rămâne în istoria spiritului omenesc. Literatura spinozană e imensă. Dintre operele franceze consacrate lui Spinoza, cartea lui Delbos: „La problême moral dans la philosophie de Spinoza” e prea metafisică și a rămas îngropată în bibliotecă. „Spinoza” al lui Léon Brunswihg (edit. Alcan) e cea mai bună expunere dogmatică a filosofului, pe când „Benoit de Spinoza” al lui P. L. Couchoud (aceiași editură) ne inițiază asupra nașterii și evoluției doctrinei sale. Pentru profani, mica lucrare a lui Emil Chartier: „Spinoza” (edit. Delaplane) expune în întregime și foarte limpede filosofia „Eticeii” — și s'ar cuveni să fie tradusă și în românește, pentru marele public.

REABILITAREA LUI EDGAR POE

Acel cari au citit *Povestirile extraordinare* al lui Poe, pe cari Europa le-a

cunoscut întâi prin traducerile lui Charles Baudelaire, au fost atrași de farmecul straniu al acestui scriitor ucis de alcool, însă dus la beție de mizeriile cotidiene, de munca brută în redacții americane, de oribile griji familiare și de o hereditate tristă.

Referindu-se la un studiu al lui Camille Mauclair, despre Poe, romancierul Henri Hertz înfățișează în puține rânduri „geniul multiplu și nesătul al lui Edgar Poe care a străbătut întregul domeniu al „facultății matematice” — hărțuit de cele mai vulgare realități și ridicându-se în „lumea invisibilă”, răscolind credințe și filosofii, stăruind iluminări oculte, halucinante... Poet al celor mai frumoase și desesperate elanuri, autor de povestiri ușoare în cari „humour” întunecat e îndulcit de glume, psiholog tufigurat al tainelor inesistabile și cercetător înăcrît al enigmelor morale, critic literar, estetician și filosof — Edgar Poe a ascultat de legea și

**PREMIUL „ION PAVELESCU”
AL S. S. R-ULUI**

□ La premiile S. S. R-ului, din anul acesta, d. ARTUR ENĂȘESCU, a luat premiul „Ion Pavelescu” pentru cel mai bun sonet al anului.

D. Perpessicius a recomandat Aduurii, cu următorul referat sonetul „Afrodita”, al d-lui Enășescu :

Arta sonetului, în care d-nii Mihail Codreanu, V. Demetrius, Emanoil Bucuța și răposatul Ion Pavelescu, între alți contemporani, au înscenat atâtea victorii ale genului, prenumără și'n anul ce trece, nenumărați fervenți.

Voia aminti dintre poezii penultimei generații numele d-lui Marcel Romanescu, ale cărui sonete din „Grădina lui Teocrit” unesc perfecțiunea tehnică cu proezanța evocativă, — cu atât mai prețioasă cu cât sonetul reclamă, din natură, o nobilă sobrietate.

Voia aminti dintre poezii ultimei generații, numele lui Marius Iliescu, ale cărui sonete începute în „Transilvania” și continuate în „Flamura” nu vădesc numai un cult formal; numele lui C. M. Teodorescu, ale cărui sonete se disting printr'un precios hermetism, și numele lui Mircea Pavelescu, un adorator al genului și în care lecțiile răposatului Ion Pavelescu, unchiul său și José Maria de Heredia al amândorora maestru, se surprind cu plăcere, și voia sfârși, socotind, că sunt în asentimentul Dvs. prin a desprinde dintre nenumăratele nume ale cultivatorilor de poezie, în credința că acest premiu este instituit să încunună cel mai bun sonet — și poezie în același timp — al anului numele d-lui Artur Enășescu, a cărui activitate poetică, în anul ce trece, a fost dintre cele mai de valoare. Sonetele d-lui Artur Enășescu aplică o tehnică desăvârșită la subiecte de o bogată varietate. Socotesc că „greutatea alegerii”, care însoțește întotdeauna briaarea unui material excelent, ne va fi ușurată considerând că oricare din sonetele d-lui Artur Enășescu, merită „premiul sonetului” pe 1926 și că Domniile voastre veți fi fericiți să premiați din bogata activitate poetică și de sonetist a d-lui Artur Enășescu, sonetul „Afrodita”, publicat în *Universul Literar*, XLII, 26, 1926.

AFRODITA

In hău de mări, bătute de furtună,
La pieptul spumegatului talaz,
Prinzându-i gingaș, brațul de grumaz
Dormea seninul ca un fulg de lună.

dominantă care nu e alta decât „rațiunea matematică”. Această rațiune pătimășă, cutezătoare, îl ridică dela efortul nevinovat al jucătorului de șah, al căutătorului de cuvinte încrucisate și de ghicitori — la gestul aceluia „care protestează în fața infinitului”, la atitudinea nebunului devorat de fantome, a savantului renegat și al preotului posedat. Dela banalele beții ale curiosității de cafeana, el ajunge la bețiile înfiorătoare ale curiosităților de laborator și de mănăstire. Poă aduce mărturisiri din aziluri și din camere secrete; el e mereu în pragul spaimii, lângă teroarea lumii „de dincolo” pe cari inteligența lui înflăcărată de alcool le înfruntă cu luciditate. În fața acestei forțe care schimbă raporturile normale ale vieții pământene, mulți dau înapoi. Poă rămâne totuși un poet torturat de idealuri inaccessibile, un suflet mare care n'a încăput într'un trup ce cădea adesea în noroaiile vieții de fiecare zi. Existența lui e o pildă tragică a idealismului nelimitat.

P. A.

Seninătate, zbucium, împreună,
Uniți de sorși pe-al apelor podgheaz,
Născură, robi aceluiași extaz,
Nemărgenirea, floare de genună.

Și haosul, gemu de fremătare,
Când cea dintâiu semeță ntruchipare,
Vis cald! femeia, amforă de slavă,

Zbucni legănătoare și suavă,
Vrej de senin cu fruntea n sîrg de stele,
Din zvîrcolirea undelor rebele.

ARTUR ENĂȘESCU

**BANCHETUL DELA BOULEVARD
IN ONOAREA PREMIATIILOR
S. S. R-ULUI**

□ Duminică 27 Februarie, orele 1 jum. din zi, în sala de marmoră dela Boulevard, a avut loc masa colegială dată în cinstea laureatilor din anul acesta, ai S. S. R-ului.

E. MACIUCESCU

Banchetul fu prezidat de d. Nichifor Crainic, secretarul general al Ministerului Artelor. Asistau: d-nele Claudia Millian, Natalia Negru, Marieta Sadoveanu și d-nii: Liviu Rebreanu, prezidentul S. S. R-ului, Ion Minulescu, Corneliu Moldovanu, Ion Pillat, Al. Stamatiad, C. Ardeleanu, O. Han, V. Savel, Perpessicius, Ion Marin Sadoveanu, Adrian Maniu, Al. Obe

N. PORA

denaru, Camil Petrescu, Alfred Moșoiu, E. Maciucescu, Gh. Adamescu, Al. Băbeanu, N. Pora, M. Lungeanu, N. Rădulescu-Niger, etc. etc. Editurile erau reprezentate de d-nii Ioanițiu, directorul „Cărții Românești” și A. Benvenisti, directorul „Ancorei”.

Sa servit următorul menuu :

- Crème Parmentier
- Suprême de Merlan Waleska
- Baron d'Agneau de lait Persillé
- pommes pont neuf
- Salade de saison
- Petits Pois Paysans
- Parfait Praliné
- Fruit
- Café
- Tulca-Mastică
- Rhône Dragapan
- Champagne
- Stomach „București”

La șampanie, ia cuvântul d. Liviu Rebreanu, președintele Societății Scriitorilor Români și ține o cuvântare din care extragem :

Domnilor,

Înainte de-a felicita pe norocoșii noștri colegi premiați, în a căror cinste ne-am adunat aci, să-mi dați voie să exprim toată dragostea noastră pentru secretarul general și sufletul ministerului Artelor, Nichifor Crainic, pe care azi, ca totdeauna, îl avem în mijlocul nostru.

PERPESSICIUS

Împrejurări independente de voința noastră, ne-au împiedicat să arătăm dela început încrederea și simpatia cu care am primit numirea lui Nichifor Crainic în locul de mare răspundere dela ministerul artelor. Poate că a fost mai bine așa. Atunci, la început, n'am fi putut decât să ne spunem nădejdiile ce le puneam într'insul. Acuma, după aproape un an, îl putem sărbători pentru o activitate rodnică. Azi vedem că Nichifor Crainic, la ministerul artelor, e un creator și organizator.

Pentru întâia oară, ministerul artelor, înființat de unul de-ai noștri, a început să se gândească serios la înglobarea literaturii și a scriitorilor în programul de consolidare și propagare a Statului. Nichifor Crainic n'a uitat că e, înainte de toate, scriitor, și ține cu tot dinadinsul să canalizeze în folosul țării întregite și a culturii naționale, energiile sănătoase pe cari le reprezintă literatura.

N'a făcut promisiuni și totuși, la prima ocazie, și-a amintit de Societatea Scriitorilor și i-a făcut parte de un fel de premiu de un milion lei. Ca să fiu în nota noastră normală de veșnic nemulțumiri, am să spun că considerăm acest premiu ca un început bun. Sunt sigur că așa îl consideră și Nichifor Crainic. Câtă vreme arta dramatică oficială consumă multe zeci de milioane, n'avem să credem că literatura trebuie să fie deplin satisfăcută.

Azi am putea să roborocim că va veni o vreme când premiile S. S. R. vor însemna, pentru operele distinse cu ele, un îndreptar sigur pentru marele public cititor.

V. SAVEL

Adunarea de azi, întâia pentru cinstitirea premianților noștri, aș dori să fie o nouă formă pentru sporirea importanței premiilor noastre. Manifestându-ne bucuria pentru izbânda colegilor noștri, am dori ca manifestarea noastră să fie un semn mai mult al încrederii în viața literară a noastră.

E C O U R I

REDACTIONALE

□ Cerem iertare cititorilor noștri, că- rora le-am declarat formal că nu ne vom mai ocupa niciodată de „Falanga” — dacă astăzi ne abatem dela această linie de conduită.

Nimic nu ne va face — afară poate de creștinește îndatoriri de necrologie — să ieșim din tăcerea ce am zvrălit peste această ignominie care se numește „Falanga”.

Am crezut însă de elementară ospitalitate să oferim găzduire articolului d-lui C. Georgiade, căzut din nefericire în polemică cu banda dela „Falanga”.

□ Cu numărul viitor, se va împărți gratuit Tabla de materii pe anul trecut, a Universului literar.

Nu mai e nevoie, cred, să fac cu apologia prietenilor noștri distinși de către plenul societății scriitorilor, mai ales când în fruntea lor se află deschizătorul de drumuri noi, care este Ion Minulescu.

E de ajuns să numesc pe Ardeleanu, pe Vasile Savel, pe Ion Pillat, pe Perpessicius, pe Boureanu, pe George Dumitrescu și pe Arthur Enășescu și să le urez tuturor spor la muncă și alte multe succese, și să le spun din toată inima: Să trăiască!

D-I Al. Obedeanu, ridică un emoționant toast în cinstea poetului Ion Minulescu, huliții de eri, sărbătoritul de astăzi. Cuvântarea poetului Obedeanu pune la contribuție, cu o confrățescă desinvoltură, toate muzele și apolonii mitologiei.

Se urmează cu confesiuni, autografe ambulante, epigrame, desene. Ion Marin Sadoveanu schițează o serie de comeseși pentru un teatru liliputan.

Alfred Moșoiu creionează cu un talent admirat de toată asistența, Cititorii noștri au în reproducere, câteva din aceste desene. Camil Petrescu emite următoarea epigramă:

In poezie toate-s nu știu cum

„Romanele-s pe mai târziu

„Biserica-i de altă dată

Dar premiile sunt de-acum.

Un grup de poeți se silesc să alcătuiască o epigramă pentru secretarul general. Se aud rimele tainic-crainic.

Se încearcă o aluzie la donațiunea de un milion pe care a primit-o Societatea scriitorilor Români. Epigrama e abandonată, însă svonul se întinde. Din partea editorilor vorbește de greutatea orei prezente și de nevoia acelei legiuni a cărții, d. Ioanițiu. Ceace îndeamnă pe secretarul general să ia cuvântul.

D. Nichifor Crainic confirmă întru înfăi existența procesului verbal în care s'a consemnat din taxele pe spectacol, un milion S. S. R-ului. Important este crearea precedentului. S. S. R-ul trebuie să ajungă să aibă un sediu al ei. Vorbește apoi de legea cărții și a bibliotecilor grație cărora tirajele vor fi sporit automat. Amintește de ediția de artă a lui Eminescu, pentru care s'au și strâns 700.000 lei.

Mai vorbesc d-nii: Rădulescu-Niger și Lungeanu.

Seria cuvântărilor o încheie d. I. Pillat: în fața marilor probleme culturale nu există opoziție. Mulțumește în numele laureaților și aduce un călduros elogiu culturii românești.

PENTAPOLIN

□ In numerele viitoare vor publica versuri, proză și studii: Horia Furtună, Camil Petrescu, Vintilă Paraschivescu, Paul I. Papadopol, Al. Marcu, Radu Boureanu, Virginia Gheorghiu, A. Pop Marțian, I. Ciorănescu, Claudia Millian, N. I. Herescu, C. I. Sicleovanu, etc.

CORESPONDENȚE

T. P. T-Severin: De acord cu dv. asupra calităților literare ale d-lui I. C. Visarion. Ii transmitem prin aste rânduri invitația dvs. de colaborare și așteptăm.

CONFERINȚE

□ Duminică, 27 Februarie, în sala Ateneului, d. Ion Pillat a ținut o interesantă conferință: **Generația nouă între tradiționalism și modernism.**

□ In seria de conferinți dela liceul „Mihai-Viteazul”, d. Scarlat Struțeanu a ținut, Duminică, 17 Februarie, ora 4 jumătate o conferință despre **Orfismul în poezia lui Eminescu.**

Vom da în numărul viitor o substanțială dare de seamă.

CERCUL „SBURATORULUI”

Duminică, 27 c. d-na Alice Sturdza a citit o comedie în două acte „Motofozo”, d. D. N. Teodorescu trei poezii și d. Șt. Sfetescu, epigrame.

In partea a doua a ședinței s'au mai citit poezii, după care d. maior Alinescu a citit două acte din noua sa lucrare dramatică „Meleii”.

Asistă d-nele Irène Procopiu, Cella Lathovary, T. Lovinescu, R. Ortiz, Dona, Radian, Sarina Cassvan-Pas, Frollo, d-rele B. Delavrancea, Zarifopol, Ticu Archip, Sonda Movilă, M. Nicolau și d-nii E. Lovinescu, Ramiro Ortiz, Yordan Hayward, Petre Sturdza, G. Călinescu, D. N. Teodorescu, I. Valerian, Aderca, G. Nichita, Pompiliu Constantinescu, I. Cornea, etc.

□ Institutul de cultură italiană face cunoscut doritorilor de a urma cursurile de cultură superioară, de limbă și de literatură italiană cari se vor ține între 3 Iulie—30 Septembrie 1927 la Perugia (Palazzo Callenga, Piazza Fortebraccio), cât și artiștilor cari ar dori să expună la **Expoziția Internațională franciscană** (10 Aprilie—10 Octombrie 1927) din Assisi, că pentru orice lămuriri se pot adresa la Direcțiunea Institutului (Aleea Blank B. No. 42), sau direct la **R. Università Italiana per Stranieri, Perugia (Italia)** Palazzo Callenga, Piazza Fortebraccio și la Segretoria della Mostra Internazionale Franciscana, Assisi (Italia).

ATENEUL POPULAR „B. P. HASDEU” DIN CAMPINA

Lista conferințelor ținute dela 10 Octombrie 1926 — 13 Februarie 1927

D. prof. univ. N. Iorga: Ce este și ce se înțelege prin străin în țara noastră; prof. univ. Virgil Bărbat, Cluj: Femea și cultura; Comandor Aurel Negulescu-Bucureșit: Dar noi... marinarii; N. Bartzaria: Femea în Orient; prof. univ. Popescu-Voinesti-Cluj, Ceneza, petrolului, (cu proiecțiuni); prof. univ. Al. Borza, Cluj: Protecțiunea naturii la noi și în America; prof. univ. Petre Grimm Cluj: Literatura engleză și sufletul popoului englez; prof. univ. Marin Ștefănescu-București: Cultul Patriei; prof. univ. D. M. Teodorescu, Cluj: Capitala regiilor Daci, (cu proiecțiuni); prof. univ. Gh. Țițeica, București: Cultură, civilizație și progres.

A apărut „Sburătorul” No. 8, cu articole, proză și poezii semnate de E. Lovinescu, Hortensia Papadat Bengescu, G. Brăcescu, I. Barbu, G. Nichita, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca, etc.

BIBLIOTECA „PETRE ARMENCEA”

Biblioteca Armencea posedă peste 10000 volume. — In colecțiile bibliotecii se găsesc opere din toate specialitățile (astfel: literaturile: română, franceză, germană, italiană, engleză, latină, elină, rusă, norvegiană, spaniolă, poloneză, ungară, etc.; știință, sociologie, istorie națională, universală, veche, filosofie, istorie și critică literară, artă, colecții de reviste, dicționare, enciclopedii, publicațiile Academiei Române și altele).

Cele mai multe din cărțile bibliotecii, sunt scrise în limba română, apoi, — în ordine descrescândă, — vin cărțile scrise în limbile: franceză, germană, italiană, engleză, latină și elină.

Biblioteca este deschisă: Marțea, Joia și Duminica, dela 3—6 d. a. Pentru noui înscrieri de cititori, publicul se va adresa bibliotecarului, în zilele și orele arătate mai sus. Se percepe o taxă de înscriere de 20 lei. Cititorii pot împrumuta 2 volume; nu mai pot lua alte cărți, până cu restituie cărțile primite mai înainte. Împrumutul cărților acasă, se face pe termen de 15 zile. Cititorii vor înapoia cărțile în termenul fixat. Abaterile dela această regulă vor suferi consecințele regulamentului.

Printre membrii bibliotecii, dela 1896—1910, sunt: Dr. V. Panaitescu, medic-colonel, avocat; D. Perianu, A. Pascal-Vasiliu, Panait Cerna, Z. Dumitriu, avocat, Dr. C. Pașcanu, C. Ianculescu, avocat, I. Argeșanu, profesor, V. Cazacu, profesor, Agripa Popescu, inginer, I. Răzescu, inginer, Petre Armencea, P. Ștefănescu-Saulea, avocat, Petre Jocu, avocat, N. G. Eremie, Dr. în drept, Valeriu Tino, Oprea Dima, D. Ciurileanu, inginer, P. Vrabie, avocat, Preda Duchiadu, avocat, C. Beloiu, D. Untaru, V. Albu, avocat, B. Cecropide, publicist, Stelia Albulet, A. Perianu, medic, C. Mediani, avocat, A. Rainu, inginer, Massim Orășeanu, G. Albulet, avocat, V. Georgescu, doctor, Cezar Popescu, inginer, Chis-căreanu, inginer, Titu Dinu, profesor, Har. Ionescu, publicist, D. Cosac, avocat, Radu Portocală, avocat, G. Constantinescu, Dr. Prof. Univ., St. Stănescu, Prof. Univ., St. Perianu, doctor, Nae Ionescu, Prof. Univ., D. Panătescu-Perpessicius, prof., Petru Andrei, Prof. Univ., C. N. Părvulescu, Traian Tino, avocat, Major T. Ciurea, I. Țărcescu, avocat, Gr. Albulet, avocat, I. Eftimie, avocat, Simion Dumitrescu, etc., etc.

Comitetul bibliotecii se compune astfel: Președinte, D-I Av. Tr. Tino; vice-președinti: D-nii Prof. C. Dinu și Dr. M. Constantinescu; secretar, D-I Ing. G. Marinescu; bibliotecar, D-I Prof. I. Ionescu; casier, D-I Căpitan Vlad Gavrilă; cenzoři sunt D-nii C. Ianculescu, avocat, Av. C. Albu și Belizarie Dumitrescu, institutor.

Cercul de studii al bibliotecii Armencea va face să apară revista de studii regionale brăilene, „Analele Brăilei”. E în preparație o monografie științifică a Brăilei. Până în 1929, când se împlinesc 100 de ani de viață modern-românească a Brăilei, vor apare multe din lucrările puse în lucru acum, referitoare la viața Brăilei. Biblioteca urmărește și întemeierea unui muzeu regional al Brăilei. Sunt bine venite amintirile bătrânilor și orice comunicări de acte vechi, sau informațiile din orice domeniu, privitoare la ținutul brăilean, încât toți cei ce le posedă sunt rugați călduros să le comunice bibliotecii. Pentru lămuriri, să se consulte broșura D-lui secretar general, Ing. G. Marinescu: „Schiță principială de activitate regionalist-culturală”.

(Urmează)